

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра педагогіки та психології

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
ВПЛИВ РОДИННИХ КОНФЛІКТІВ НА ДУХОВНИЙ РОЗВИТОК
ДОШКІЛЬНЯТ

Шитев Естер Іштванівна

Студентка IV-го курсу

Освітня програма: 012 Дошкільня освіта

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 10 /27 жовтня 2021 року

Науковий керівник:

Конц Тімеа Степанівна
ст. викладач

Завідувач кафедру:

Біда Олена Анатоліївна,
доктор пед. наук, професор

Робота захищена на оцінку _____, «___» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 2022

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра педагогіки та психології

Кваліфікаційна робота
ВПЛИВ РОДИННИХ КОНФЛІКТІВ НА ДУХОВНИЙ РОЗВИТОК
ДОШКІЛЬНЯТ

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Виконав: студентка IV-го курсу

Шитев Естер Іштванівна

Освітня програма: 012 Дошкільна освіта

Науковий керівник: **Конц Тімеа Степанівна**

ст. викладач

Рецензент: **Гаврилюк Ілона Юліївна**

ст. викладач

Берегове
2022

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Pedagógia és Pszichológia Tanszék

**A CSALÁDI KONFLIKTUSOK HATÁSA AZ ÓVODÁSKORÚ
GYERMEKRE**

Szakdolgozat

Képzési szint: alapképzés

Készítette: Sütő Eszter

IV. évfolyamos hallgató

Képzési program: 012 Óvodapedagógia

Témavezető: Koncz Tímea

adjunktus

Recenzens: Gávriljuk Ilona

adjunktus

ЗМІСТ

ВСТУП	6
I. ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	8
II. ДИТИНА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СІМ'І	13
III. ВПЛИВ СІМЕЙНИХ КОНФЛІКТІВ НА ДІТЕЙ	16
IV. СЬОГОДЕННІ СІМЕЙНІ ПРОБЛЕМИ ЯК ФАКТОР, ЩО ВПЛИВАЄ НА ПСИХІЧНИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ	19
4.1. Результатитестування в дитячих садках Закарпаття.....	24
4.2. Результатитестування в дошкільних закладах Угорщини.....	34
4.3. Висновки і порівняння досліджень проведених у двохустановах.....	44
ВИСНОВОК	48
РЕЗЮМЕ	50
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА	51
ДОДАТОК	54

TARTALOM

BEVEZETÉS	6
I. AZ ÓVODÁSKORÚ GYERMEK FEJLŐDÉSÉNEK JELLEMZŐ SAJÁTOSSÁGAI ..	8
II. ÓVODÁSKORÚ GYERMEK A CSALÁDBAN	13
III. ACSALÁDI KONFLIKTUS HATÁSA A GYERMEKRE	16
IV. CSALÁDI PROBLÉMÁK NAPJAINKBAN, MINT A GYERMEK LELKI FEJLŐDÉSÉNEK BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐI	19
4.1. Vizsgálati eredmények kárpátaljai óvodai intézményekben.....	24
4.2. Vizsgálati eredmények magyarországi óvodai intézményekbe.....	34
4.3. A két településen végzett vizsgálat összehasonlítása, következtetése.....	44
ÖSSZEFOGLALÁS	48
REZÜMÉ	50
HIVATKOZOTT IRODALOM	51
MELLÉKLET	54

BEVEZETÉS

Életünk során nagyon sok konfliktust élünk át. A konfliktus minden életkorban megmutatkozik, könnyebb és nehéz helyzetekben is előfordulhat és mindig hatással van az azt körülvevő környezetre.

Szakedolgozatom témája: „A családi konfliktusok hatása az óvodáskorú gyermekekre”.

Azért választottam ezt a témát, mert úgy gondolom, hogy napjainkban elég gyakran előfordulnak a családon belüli konfliktusok. Szeretném megtudni a családi konfliktusok hogyan hatnak a gyermek lelki fejlődésére. Mint tudjuk a családon belüli konfliktusok nagyban kihathatnak az óvodai intézménybe való szocializáció során a gyermekekre, esetlegesen a gyerekekben csökkenti az önbizalmat a társaival való megismerkedéskor.

Szakedolgozatom célja:

- gazdagítsam ismereteimet a téma kapcsán,
- valamint mindezeket felhasználva jövőbeli munkám során fel tudjam ismerni és megfelelő módszerekkel a gyerekekben lévő feszültséget segítek számára átdolgozni.
- Ennek érdekében célom egy kérdőíves vizsgálattal felmérni az óvodáskorú gyermekek családjában előforduló leggyakoribb problémákat és a gyerekeken való tükröződésének formáit.

Hipotéziseim: egyik feltételezésem, hogy az általam megkérdezett óvodapedagógusok többsége szerint a gyerekek személyiségfejlődésére a családi konfliktusok igen nagymértékben negatív hatással vannak. Másik hipotézisem, miszerint a magyarországi intézményekben kevesebb számban fordulnak elő családon belüli konfliktusok.

Szakedolgozatom megírásához számos szakirodalom segítségemre szolgált, többek között felhasználtam: Mérei Ferenc-V. Binét Ágnes-tól: a Gyermeklélektant, Vajda Zsuzsannától: A gyermek pszichológiai fejlődése, Dr. Vellei Lászlótól: Gyermekek gondozása, nevelése c. könyvet.

Szakedolgozatom 4 fejezetből áll. Az első fejezetben az óvodáskorú gyermek fejlődésének a fő sajátosságait mutatom be, valamint személyiségfejlődésének meghatározó tényezőit.

A második fejezetben rátérek a gyermek helyére a családban. Ebben a fejezetben megismertetem az olvasókat különböző családtípusokkal, azok nevelési problémáival és megoldásaival.

A harmadik fejezetben igyekszem kifejteni azt a tényt, hogy a családi konfliktusok milyen módon hatnak a gyermekekre. Továbbá, mik azok a lehetséges eszközök, amelyekkel ezek a konfliktusok által keletkezett feszültségek csökkenthetők a gyerekekben? Arról is olvashatunk, hogy a gyermekek hogyan reagálnak ezekre a problémákra.

A negyedik fejezetben írok napjaink családi problémáiról és tényezőiről, azok hatásairól a gyermekek lelki fejlődésére. A felmérés eszköze a kérdőív, amelynek célszemélyei kárpátaljai és magyarországi óvodapedagógusok. A kérdőívben olyan kérdések szerepelnek, amelyek a gyermekek személyiség és lelki fejlődésére vonatkoznak, illetve a gyermek óvodai ott tartózkodásuk alatt viselkedésükből adódóan az óvónők által feltárt konfliktushelyzetekre és azok megoldására irányulnak.

Ez a felmérés lehetőséget adott számomra, hogy összehasonlíthassam két országban a családi konfliktusok okait. Az olvasó a negyedik fejezetben tájékoztatást kap erről a munkámról.

Köztudott, hogy minden családban kialakulhatnak konfliktusok különböző okok miatt, ez egy bizonyos mértékig elfogadott is. Az fontos azonban, hogy a konfliktus által keletkezett feszültség csökkenjen a gyermekben. Nekünk óvodapedagógusoknak ebben elengedhetetlen szerepünk van egyszerű és mégis nélkülözhetetlen eszközök alkalmazásával.

Bízom abban, hogy leendő óvodapedagógusként fel fogom tudni ismerni és játékos módon elő fogom tudni segíteni a feszültségét átdolgozását.

I. AZ ÓVODÁSKORÚ GYERMEK FEJLŐDÉSÉNEK JELLEMZŐ SAJÁTOSSÁGAI

Az óvodáskor 3-6 éves korig tart. A gyermek személyiségének fejlődése szempontjából ez a szakasz kiemelkedő szerepet tölt be a gyermek életében. Ebben a korban, főleg óvodáskorban a játék a fő tevékenységi formája. Játék közben utánozza a felnőttek viselkedését. Azokat a szokásokat és mozzanatokot ragadja ki, melyek vonzóak számára. Az óvodás korú gyermeket elsősorban az érdekli, arra tud figyelni, ami őt érzelmileg megérinti.

Az érzelmeknek ebben a korban igen fontos szerepe van. Cselekedeteit főleg az érzelmek irányítják. Ez annyit jelent, hogy a gyermek nem nagyon gondolkodik el a cselekedetén, hanem szíve szerint dönt.

A megismerési folyamatok közül fontos szerepe van még a fantáziának és a képzeteknek, amelyek segítségével ismeretlen dolgokra próbál magának magyarázatot adni.

Az óvodáskorú gyermek legfőbb sajátossága, hogy a mozgás fontos számára. Ebben a korban a gyerekek mozgásigénye igen nagy, figyelme pedig igen rövid és változó. Egy dologra 5-10 percig tud csak figyelni, ezért is fontos, hogy az óvodában a foglalkozások közben is iktassunk be mozgásos játékokat, fontos, hogy a foglalkozások minden esetben különbözőek, érdekesek, változatosak legyenek. Olyan életkori sajátosságot kell figyelembe vennünk, hogy ezt szem előtt tartva le tudjuk kötni a gyermek figyelmét. Ebben a korban szárnyal legjobban a képzetük. Fantáziájukat használják egy-egy cselekvés véghezviteléhez, de amilyen gyorsan jönnek létre az óvodáskorú gyermek érzelmei, ugyanolyan gyorsan múlnak el. Ugyanakkor előfordulhat az is, hogy egy-egy számára fontos esemény akár hetekig is foglalkoztatja. Fontos, hogy az óvónő megértse a gyermek ezen érzelmeinek a hullámváltozását, mivel a gyermek nem tudja érzelmeit leplezni és féken tartani sem. Hiszen az óvodáskorú gyermek tiszta lelkiületű- nyílt és őszinte (Mérei-V. Binét, 1978).

Vannak olyan gyermekek is viszont, akik zárkóztak. Ennek az okát fontos az óvónőnek megismerni, felszínre hozni és orvosolni ezt a problémát, ugyanis a zárkózott gyermek érzelmeinek hátterében ilyenkor legtöbb esetben probléma bújkál meg.

Az érzelmek, mint a gyermek személyiségének a sajátosságai, a gyermek fejlődésének szempontjából fontos szerepet töltenek be a gyermek életében.

Az óvodáskorú gyermek fejlődésének másik jellemző sajátossága az, hogy a gyermek mindent játékosan, játék által vagy például szellemi téren, mese által él meg. Számára a játék tükrözi a valóságot valamilyen átalakított formában. A játék örömet szerez a gyermeknek, ezért fontos, hogy a foglalkozások játékos formában történjenek, még akkor is, ha a

foglalkozás témáját nézve kötött. Egy- egy mondóka segítségével a kötött foglalkozást is játékosá tudjuk tenni. A játék olyan tevékenységi forma, amely elősegíti a környező világ könnyebb megismerését a gyermek számára.

Az óvodába kerülő 3 éves gyermekre jellemző, hogy még nem együtt, hanem egymás mellett játszanak. Mindenki mást és máshogyan játszik. Például, ha a gyermeknek egy egyszerű házat kell, kockából megépíteni minden gyerek másképpen fogja elképzelni azt. Előfordulhat az is ebben az életkorban, hogy mindig az a játék kell, amivel a másik játszik. Ezeket a sajátosságokat az óvónőnek észre kell vennie, hiszen itt lehet a gyereket szeretetre, türelemre nevelni. Itt lehet elkezdni a gyermekben, példát mutatva, a jóság és a nem irigykedés fogalmát kialakítani.

A gyermek számára, mint fentebb említettem minden játék. Játékot jelent a zenélés, mesélés, éneklés. Játsszunk velük sokat, meséljünk átéléssel. Óvodai keretek között próbáljuk azokat a hiányokat pótolni, amik ebben a korban mind érzelmileg, mind szellemileg fontosak a fejlődésük során, amit otthon objektív vagy szubjektív okok miatt nem kaphatnak meg.

Játék által nevelhetjük a gyereket, jóézésű, pozitív gondolkodású felnőttekké. Játék során éli meg a gyermek az élethez való viszonyát is(Mérei- V. Binét, 1978).

"A játék az óvodás gyermek elsődleges tevékenysége, a játékban alakulnak ki a gyermeknek azon képességei, amelyek lehetővé teszik, hogy fejlődésük magasabb szintjére jussanak el, hogy kialakuljon bennük a fejlettebb tevékenység előfeltételei."(Bellésné Csepreg, 1976, 12)

A gyermek fejlődésére minden cselekedet hatással van, de a játék van rá a legnagyobb hatással. A gyermek játékának nincs célja, pusztán a cselekvésért van. A gyermek számára később kialakul az együttes játék iránti vonzalom. Rájön arra, hogy mással együtt játszani jobb, mint más mellett egyedül játszani. Itt megfigyelhetjük, hogy az együttjátás során gyakran alakul ki konfliktus. A gyermek számára fontosak a játékban jelen lévő szabályok betartása és betartatása. Számára a szabályok megváltozhatatlanok. A 3-6 éves korú gyermek életének ez a sajátossága kihat a felnőttkorban betartott szabályok elsajátítására. Később kisiskoláskorban ez a sajátosság esetleg megváltozhat, hiszen akkor már a gyerekek át írják, megváltoztatják a játékszabályokat saját igényük szerint.

Az óvodáskorú gyermeknél minden, amit csinál játék, de nem minden cselekvése tekinthető annak. Viselkedésében megfigyelhető, hogy az adott tevékenysége játék, viszont ugyan az a tevékenység lehet akár céltudatos is egy adott helyzet problémájának megoldására vonatkozóan. A gyermek a játékot elkülöníti a többi tevékenységétől. Van egy sajátos játékviselkedésük, melynek során kizárja a külvilágot: ellazul, nem feszült, minden gyermeki

gondtól mentes. Gyakran megfigyelhetjük, hogy a játék során minden indulat nélkül ismétli ugyanazt a tevékenységet (pl. egy kockából rakott torony során). Ezt mind örömmel végzi, szinte egyhangúan, de ha a játékot valamilyen külső hatás miatt kell abbahagynia, reakciója azt mutatja, hogy utána frusztrált, indulatos vagy még el is írja magát, hiszen egy számára örömet szerző tevékenység szakadt meg (Mérei- V. Binét, 1978).

Az óvodáskorra tehető a gyermekre talán legjellemzőbb életkori sajátosság, ami nem más, mint a fantázia és a képzelet. Mint említettem, ezen két tulajdonságon keresztül ismeri meg a gyermek a tágabb világot. Próbálja megérteni környezetének életritmusát: mit- miért tesz az ember? hogyan teszi? mi- miért van? stb. A gyermek képzeletének és fantáziájának fontos szerepe van szellemi fejlődésében. Az óvónőnek nagy szerepe van ezek fejlesztésében és egyik legjobb eszköze- a mese. Mese által fejlődik a 3-6 éves gyermek képzelete, fantáziája, hiszen saját gondolatai kifejezésére a képzeletét tudja használni.

A mese a gyermek számára passzív tevékenységet jelent, hiszen a mesét hallgatja, átéli, a játékban viszont ő maga tevékenykedik. A mese táplálja ezt a tevékenységet, viszont nem elégíti ki cselekvésvágyát. Fontos, hogy a mesét ne csak elolvassuk, hanem hangsúlyosan, hangváltoztatással esetleg dramatizálással vagy akár bábokkal adjuk elő, ezzel is felkeltve a gyermek érdeklődését és fenntartva figyelmét. A mese a gyermek számára képzeleti beleélést kíván.

A gyermek úgynevezett kettős tudattal fogadja be a mesét. "A kettős tudat önmagában is vonzó, izgalmas közeg, örömforrás: feszültség hordozó, feszültségteremtő és feszültségelvezető " (Mérei- V. Binét, 1978, 238). A mese után fontos, hogy megbeszélje az óvónő a hallottakat a gyermekekkel. Ezzel arra nevelhető a gyerek, hogy megőrizze az emlékeket, hogy tudjon felidézni és használni emlékképeket, ezáltal fejlesszük a gyermek emlékezetét.

A mesében minden megtörténhet. Tele vannak olyan elemekkel, ami a közvetlen környezetben is megtörténik. Ilyen például az igazáért küzdő szegénylegény vagy a gonosz mostoha. A gyermek tudja, hogy a macska valóságban nem beszél, a szőnyeg nem repül, mégis a mesében saját fantáziáját használva, örömmel éli ezt meg. Ezek az elemek, amelyek előfordulnak a mesében és a valóság történeteit tükrözik, megfelelői annak a személyiségjegyeknek, amelyek a gyermek lelki fejlődésének, ezen szakaszában jellegzetesek(pl.: a gyermeki gondolati, indulati vonások) (Mérei- V. Binét, 1978).

A gyermek személyiségfejlődésének meghatározó tényezői

A személyiség- az ember azon stabil sajátosságainak az összessége, amely megkülönbözteti őt más embertől és a személyiség- fejlődés során későbbi viselkedésére hat ki.

Az óvodáskorú gyermek személyiségének fejlődését különböző tényezők befolyásolják. Környezete, biológiai, szociális tényezők alakítják.

A pedagógusnak a fő célja- a nevelés és az oktatás folyamatában- a gyermek komplex fejlesztése, amely a gyermek tulajdonságainak és képességeinek kialakítását vagy formálását jelenti. Fontos a gyermek személyiségének sajátosságait figyelembe venni, mert később ez határozza meg, hogy a gyermekből milyen felnőtt válik. A gyermek alkalmazkodóképessége által lesz tagja a saját környezetének. Az alkalmazkodás teszi lehetővé, hogy a gyermek később, felnőtt korában képes legyen önmagát alakítani, fejleszteni. A személyiség egyik fő jellemzője, hogy alakítható vagy éppen fejleszthető bizonyos külső és belső tényezők tökéletesítésével.

Külső tényezők alatt értjük a társadalmi és természeti környezet hatását a személyiségfejlődésre. A társadalmi környezet hatása meghatározó jellegű (Király- Szakály, 2011).

A személyiség kapcsolatban van a közvetlen környezettel, tehát a társadalmi hatások a személyiség alkalmazkodóképességének rendeltetésén keresztül befolyásolhatja a személyiség változását.

A gyermek személyiségfejlődését, fejleszthetőségét nagyban meghatározzák az öröklött tulajdonságok. A természeti és társadalmi környezetből érkező hatások meghatározóak, de az öröklött tulajdonságok bizonyos mértékben határt szabnak. Tehát a gyermek személyiségének fejlődését meghatározó tényezők a következők:

- öröklött tulajdonságok (belső tényezők rendszere)
- természeti és társadalmi környezet (külső tényezők rendszere)
- maga a gyermek tevékenysége.

A gyermek személyisége függ a közvetlen környezete fejlettségi szintjétől. A személyiségfejlődés fő mozgatója, mint fentebb említettem, a külső és belső tényezők együttes rendszere, amely a gyermek tevékenységén keresztül hat a fejlődésre. A külső tényezők azonban mindig a belső tényezőkön keresztül, vagyis az öröklött tulajdonságokon keresztül fejt ki hatását. A gyermek személyiségének főbb sajátosságai, mint például az érdeklődés, a képességek vagy a gyermek jelleme, nem veleszületett tulajdonságok, hanem a gyermek környezetének különböző tevékenységei hatására alakulnak ki.

Az érdeklődés az egyik leglényegesebb sajátosság a személyiségfejlődés során. Az érdeklődés egy olyan megismerő folyamat, amely a környezet tárgyaira, jelenségeire irányul. Igen fontos szerepe van a gyermek személyiségfejlődésében, hiszen később a tanulás és a képességek fejlesztése alatt elengedhetetlen tulajdonság.

A gyermek személyiségének fejlesztése alatt az óvónőnek szem előtt kell tartania a korának a fejlettségi szintjét, valamint a gyermek korának a jellegzetességeit. Az gyermek és az óvodapedagógusa kapcsolata fontos a személyiségfejlődés során. Ez a kapcsolat növelheti vagy akár csökkentheti is a fejlesztő nevelés hatékonyságát. Az óvodás gyermek ezen sajátosságainak és a tényezők figyelembevételével az óvónő képes lesz a felmerülő problémákat felismerni és kellőképpen, a gyermek szintjéhez megfelelően, megoldani különböző módszerek segítségével. A pedagógia nevelés során az óvónő ezzel megalapozza a személyiségfejlődés eredményességét (Komlósi, 1998).

II. ÓVODÁSKORÚ GYERMEK A CSALÁDBAN

A "család" szó hallatára sok minden eszünkbe juthat: lehetne jobb is, lehetne nagyobb vagy esetleg kisebb. Nagy család, kis család, csonka család. A család olyan, amilyen. Olyan, amilyenné a házaspár teszi, alakítja. Egy magyar írótól származik az a mondás, amely szerint: "Család ellen nincs orvosság". Ezt többféleképpen is lehet értelmezni (Gyenes, 1978, 53).

A család- különböző nemű és életkorú, különböző érdeklődésű, dinamikus egység, ahol ezek az emberek összetartoznak. Másféleképpen a család egy olyan együtt élő kis csoport, amelynek tagjai között házassági leszármazási kötelék, ill. vérségi vagy örökbefogadási kapcsolat van.

Hétköznapi életünket családban éljük le, a szülői családban él legelőször a gyermek, majd mikor felnőtté válik, saját családot alapít (Vastagh, 1995). Az ember egész életében a család- az a kisközösség, amely érzelmileg a legjelentősebb. A család megállapítja a társas viselkedésünket, szokásainkat. Közvetítő szerepet tölt be az egyén, illetve gyermek és a társadalom között. A társadalmi elvárásokat, szabályokat jórészt a családban tanuljuk meg.

A család egyik fő mozgatórugója- a gyermekvállalás, gyermektartás.

A gyermeknek fontos az érzelmi kötődés a családtagokhoz, anyához, apához, testvérhez, ugyanakkor fontos, hogy ezek az érzelmek a család részéről viszonzottak legyenek (Velky, 1984).

Az óvodáskorú gyermek személyiségét, majd a közösségbe kerülve a magatartását is a család határozza meg. A család nevelése, a gyermek neveltsége a környezete értékrendjét illetve a társadalom érdekeit is érinti. Tehát, nem mindegy, hogy az óvodáskorú gyermek hogyan nevelkedik, a család hogyan neveli betartva a közvetlen környezetük szabályait, elvárásait.

Alapvetőleg a család dönti el, hogy milyen nevelésben, gondozásban részesíti a gyermekét, de épp ennek a nevelésnek a mikéntje határozza meg a gyermek személyiségfejlődésének az irányát és később a helyét a társadalomban. Szerintem a család számára is fontos, hogy gyermeke becsületes, öntudatos tagja lesz-e a társadalomnak vagy bűnözővé válik.

Bizonyos értelemben viszont az is megállapítható, hogy a gyermek gondozása, nevelése nem magánügy. Ugyanis az adott társadalomban az államnak joga van beleszólni a gyermeknevelésbe, ha a gyermeket nevelő szülők gondatlanok, bántalmazóak vagy veszélyeztetik a gyermekük életét, megakadályozva személyiségének helyes irányba történő

fejlődését. Ilyenkor egy gyermekvédő szerv ki ragadja gyermeket ezen családból és nevelőszülő gondozására bízják, akik a gyermeket a helyes irányba terelik.

Az óvodáskorú gyermek számára fontos, hogy kiegyensúlyozott, harmonikus családban nevelkedjen. Ha a család biztosítja a nyugodt környezetet gyermeke számára, akkor ez a gyermek sokkal magabiztosabban fog a közösségbe lépni, magabiztosabban fog mozogni az óvodába, így a személyisége is életkorának megfelelően fog fejlődni.

Az óvodáskorú gyermek számára elengedhetetlen, hogy az óvoda után nyugodt családi légkör vegye körül. A szülőnek és az óvónőnek egymást segítve kell a gyermeket nevelni, hiszen a gyermek a háromtól hatéves korig a nap nagyobb részét az óvodában tölti. A szülőnek a gyermekkel beszélgetnie kell a nap történéseiről. Ha ez a beszélgetés hiányzik előbb vagy utóbb a gyermek elhidegül a szülőtől, és ez akár visszafordíthatatlan problémákhoz is vezethet. Mint fentebb írtam, fontos, hogy az óvónő tudassa a szülővel, ha esetleg probléma van a gyerekekkel, de akkor is, ha a gyermek ügyesen, aktívan részt vett a foglalkozásokon.

Sok szervezet foglalkozik a gyermekek helyzetével. Sajnos napjainkban a világon több millió gyermek él anyagi és szellemi nyomorban. Éheznek, sem szellemileg, sem testileg nem fejlődnek. Éppen ezért a Genfi Dekrétum 1952-ben megfogalmazta a gyermekek jogait a társadalomban. Így tehát a gyermeknek joga van a szeretetteljes bánásmódhoz, táplálkozáshoz, tanuláshoz és játékhoz (Hargos-Levendel, 1977).

A személyiségfejlődéssel egyszerre alakul ki az emberben az, az adottság, hogy a saját gondolatainkról, viselkedéseinkről, érzelmeinkről saját véleményt alkossunk, azaz képesek vagyunk önmagunkat kívülről szemlélni. A későbbiekben ez a képesség alapvető tulajdonság a társadalomban beilleszkedés vagy az önálló kapcsolatteremtés végett.

A család és a gyermek kapcsolatát nagymértékben meghatározza a szülők viszonya a társadalomban jelenlévő szabályokhoz, rendszerhez. A családban lévő szeretet, megbecsülés, tisztelet a gyermek felé és a tiszteletre való nevelés elengedhetetlen a gyermek személyiségfejlődésének helyes irányba folyó szempontjából. A háromtól hat éves korú gyermek nagyon gyorsan és látványosan változik. Öt évesen nem olyan, mint volt három évesen vagy nem olyan, mint amilyennek esetleg a szülő látni szeretné. A külső ingerek hatására, a nevelés és a neveltetés, a szülők hozzáállásának a hatására vagy az óvodai társak hatására folyamatosan változik.

A gyermek később, hogy milyen kisiskolássá vagy felnőtté válik minden esetben a szülőktől függ, hiszen a gyermek számára a felnőtt, szülő a példakép, de van olyan eset is,

ahol például egy testvér válik a kisebb gyermek példaképévé. Mindig olyan szeretne lenni a kicsi, mint a nagyobb testvére.

Ha a családtól a gyermek nem kapja meg azt a szeretetet, amire szüksége van az egészséges fejlődés szempontjából, később ő sem lesz képes adni szeretetet. A személyiségfejlődésnek ez a felborult egyensúlya sajnos a későbbiekben nehezen orvosolható, vagy az is előfordulhat, hogy egyáltalán nem lehet helyrehozni. Ezt a helyzetet Sigmund Freud osztrák pszichológus a következőképpen állapította meg: "Az egészséges embert az jellemzi, hogy szeretik és szeretni tud" (Hargos-Levendel, 1977, 39).

A gyerekkorban a családban látott és megélt szeretet megnyilvánulásoknak a későbbi kapcsolatteremtésben meghatározó szerepe van.

Az óvodás korban a család nem vár viszonzást a gyerek részéről, vagyis a gyermek kívánságai az irányadóak és a szülők nem várnak el a gyermektől, a család érdekét szolgáló bármilyen, cselekvést.

Feltehetjük azt a kérdést, hogy egy boldog gyermekkorhoz mire is van szüksége egy óvodáskorú gyermeknek? Ahhoz, hogy a gyermek kilépve a családból boldog, alkotni tudó emberré váljon, szükség van a család közvetlen következetes nevelésére, a rendszerességre, szeretetteljes közegre, megértésre és megbecsülésre. A szülő ne feltétlenül a gyermek engedelmisségére támaszkodjon a nevelés során, hanem vegye figyelembe a gyermek képességeit, hallgassa meg a véleményét, kérését.

Az óvodáskorú gyermek helytálló fejlődése szempontjából fontos, hogy mindkét szülő következetes legyen. Ezalatt azt szeretném érteni, hogy ha tegyük fel az anya valamit megtilt, akkor az apa ugyanúgy tiltsa, ne legyen engedékeny. Ugyanez vonatkozik arra is, amikor például két testvér között kevés a korkülönbség: ha az egyiknek megengednek valamit, azt a testvérnek se tiltsák, persze ez nem váltható be, ha a korkülönbség nagy.

Minden emberben megtalálható az önzés, féltékenység vagy éppen az agresszivitás jele, viszont, ha a szülők ezeket a jegyeket következetesen kezelik, jó példával járnak elő a gyermeke előtt, akkor a gyermekben fel sem fognak merülni ezek a jegyek. A gyermek a családban tanulja meg mások tiszteletét, mások akaratának értékét, annak tiszteletben tartását. A fejlődésnek ebben a szakaszában a szülők meghatározó szerepet játszanak. Ha a gyermek olyan családban nevelkedik, ahol a szülők pozitív példát mutatnak, vagyis a cél egymás megsegítése és a gondoskodó szeretet az irányító erő, ott a gyermek is hasonló vagy akár ugyanolyan kapcsolatot fog teremteni (Velkey, 1984).

III. A CSALÁDI KONFLIKTUS HATÁSA A GYERMEKRE

Az óvodáskorú gyermek számára elengedhetetlen az anya gyermek kapcsolat a helyes testi és lelki fejlődés szempontjából. Mint tudjuk, a gyermek napjának nagy részét óvodában tölti. Fontos, hogy ha a gyermekotthon van, akkor az anya ne csak a házban végzendő teendőit lássa el, ne csak a gyermekét gondozó ellátó anya legyen, hanem szánjon időt a játszásra, mesélésre.

Ez a gyermek- anya kapcsolat fontos a személyiségfejlődés későbbi szakaszában is, hiszen, ha ez nem harmonikus elég nagy valószínűséggel előbb-utóbb konfliktusok alakulnak ki. Ezek a konfliktusok kihatnak a gyermek későbbi életvitelére, akár bűnöző is válhat a szülő- gyermek kapcsolat zavara miatt (Farkas, 2006).

Az anya személyisége az egész ember életébe egyfajta mély érzellemmel van jelen. Ezek a mély érzelmek a gyerekeket elkíséri egész felnőtt korukig. A későbbiekben azok a gyerekek is, akik soha nem ismerték édesanyjukat ugyanolyan gazdag emlékekkel és érzésekkel gondolnak édesanyjukra, mint azok, akik végig ismerték. Tehát azt a következtetést lehet levonni erről, hogy fontos egy anya- gyermek közötti viszony, kiegyensúlyozott egészséges mivolta (Gáti, 1987).

Az életben általában többféle család működik. Alapvetően típus szerint kétféle családot különböztetünk meg: jól működő (harmonikus), nem jól működő (diszharmonikus) család. A jól működő(harmonikus) család jellemző vonásai, hogy a szülők megértik, tisztelik egymást, kapcsolatukat barátság jellemzi (Velkey, 1984).

A felmerülő problémákat képesek együtt átlátni és inkább a megoldást keresik, minthogy tovább mélyítsék azt. A pozitív és a negatív érzések vagy gondolatok egyensúlyban vannak és igyekeznek inkább a jó érzéseket felszínre hozni, a negatívumokat pedig elnyomni. Vagyis a kapcsolatukat pozitív dolgok határozzák meg. Elfogadják és tiszteletben tartják egymás viselkedését, véleményét. Megértik, hogy különböznek egymástól. Nem akarják egymást megváltoztatni saját maguk képére, azaz házastársukat is, és a gyermekeiket is olyannak fogadják el, amilyen valójában a személyisége.

A nem jól működő (diszharmonikus) családjellemző vonásai az állandó veszekedés, nézeteltérések hosszú sora, egymást nem tisztelő házastársak. Jobb esetben ezeket a problémákat nem mutatják a külvilág felé. A szülők nem értékelik egymás véleményét, folyamatosan rá akarják erőszakolni a másik félre a sajátjukat. Képtelenek a problémák megoldására, a változására. Ennek következtében a szülők agresszívak a gyermekkel.

Ezekben a családokban gyakori a lelki probléma felmerülése, például a reménytelenség, szorongás, depresszió.

A tudományok közül a szociológia vizsgálja a család szerkezetét, formáit, típusait, a család viszonyait a családon belül és a társadalomban.

Ha a családalapításról beszélünk minden esetben egy új otthon létrehozása jut eszünkbe. Kevesebb esetben gondolunk a szülőkkel való további együttélésre. Általában a családalapítás, azaz a házasság után, amikor már jobb esetben megalapozzák a biztos jövőt, beszélnek a fiatal leendő szülők a gyermekvállalásról.

A család formáját tekintve ötféle családot különböztetünk meg:

1. Kis család- a még gyermektelen házaspárokat is ide soroljuk. Ugyanakkor a kis család összetétele: férj, feleség, egy vagy több gyerek.

2. Nagycsalád- ez alatt azt értjük, hogy a kis család tagjain kívül a rokonok is részt vesznek a család életében, különböző segítséget adva a rászoruló családnak.

3. Egyszülős (csonka) család- a szülő egymagában vállal gyermeket vagy örökbe fogad. Csonka családnak számít az is, amikor a házastársak elválnak vagy az egyik szülő meghal.

4. Vegyes család- itt az anya vagy az apa az előző házasságából hoz be gyermeket egy új családot alapítva közös gyermekkel.

5. Nemzeteket átugró család- az unokát vagy unokákat a nagyszülő gondozzák, nevelik a szülők elhalálása végett.

Sajnos napjainkban elég gyakori családi forma, mivel a szülők külföldi munkára kényszerülnek a megélhetés miatt. Ilyenkor jobb esetben a nagyszülőkre bízzák a gyermekeiket (Szabó, 2008).

Egy gyereknek sokkal nehezebb egy csonka családban nevelkedni, mint egy teljes családban élő gyermeknek. A gyereket egyedül nevelő édesanya vagy édesapa sokszor kerül a gyerekekkel szemben konfliktusokba a másik szülő hiánya miatt. Az óvodában gyakran csúfolják ezeket a gyerekeket. Ilyenkor az óvónőnek fel kell ismernie ezt a problémát és segítenie a szülőknek is, hogy hogyan oldják meg ezeket a konfliktusokat. Fontos, hogy ilyen esetekben az óvónő felhívja a szülő figyelmét arra, hogy legyen őszinte a gyermekével és véletlenül se éreztesse vele azt, hogy esetleg ő a hibás a kialakult helyzetért. Az őszinte családban felnövő gyerek, olyan emberré fog válni, aki nem akarja felnőttként elhagyni a családi házat, hanem igyekszik valamiféleképpen megköszönni az őszinte szeretetet édesanyjának vagy édesapjának, még ha ők nem is kérnek cserébe semmit őszinteségükért (Petró, 1997).

Gyakran fordul elő, hogy az utóbbi három családi formánál többször fordulnak elő konfliktusok az élethelyzetből adódóan. Konfliktus alakulhat ki az olyan helyzetekből is, amikor a családtagok a saját tevékenységüket teszik előbbre valónak a másikéval szemben, vagy éppen a fejlődő gyermek jelenlétét, gondozását szorítják háttérbe, mondván, hogy a saját munkája fontosabb a gyermek mondanivalójánál. A konfliktus előfordulhat olyankor is, amikor a család értékrendjéről, az életstílusáról a vélemények összeegyeztethetetlenek, egymás szakmai hivatását nem tisztelik a szülők és a családban betöltött szerepen gyakran összekapnak (kinek mi a feladata).

Azokban a családokban, ahol ezek a konfliktusok felmerülnek, a nevelkedő gyermek személyisége nem mutat fejlődő tendenciát, visszamaradott lesz mind testileg, mind lelkileg, mind szellemileg. Az ilyen családból kikerülő gyermek zárkózott, lehangolt lesz az óvodában. Ezekre a gyerekekre a legjellemzőbb, hogy az óvodában a sarokba húzódik, nem játszik, nem mer a többi gyerekkel kapcsolatot teremteni. Gyakran előfordul az is, hogy egy idő után társaira féltékeny, irigy lesz és ez agresszivitást vált ki belőle, hiszen nem tanulta meg otthon az együttélés szabályait, a kapcsolatteremtés módját (Szabó, 2008).

A gyermek pszichológiai fejlődését több gyermekpszichológus figyelte meg. Így például Mérei Ferenc és Nagy László, vagy többek között megemlíthetjük Piaget is. Azt vizsgálták, hogy miben különbözik egy óvodáskorú gyermek gondolkodása a felnőttétől. A 3-6 éves gyermek vilásképe nem mennyiségileg, hanem minőségileg más, mint a felnőtté. Ha például egy gyermeket és egy felnőttet megkérdeznénk ugyanarról a természeti jelenségről, akkor a magyarázatuk nagyban eltérnek egymástól, de mindkettőjük magyarázata világi lenne.

A 3-6 éves gyermek személyiségének szempontjából fontos a gyermek érzelmi fejlődése. Erre a korra tehetőek az úgynevezett öntudatos érzelmek, mint például a szégyen, a büszkeség vagy esetleg a büntudat. Később ezek az öntudatos érzelmek képezik a felelősségérzet kialakulását. Fontos, hogy a gyermek tisztában legyen a büntudat fogalmával, hiszen a személyiségfejlődésük során el kell ismerni a saját hibáikat, felelősséget kell vállalniuk hibájukért. Ha a felelősségtudat nem alakul ki, a gyermek olyan hibákért is magát okolja, amiről ők nem tehetnek: ilyenek például a szülők közötti konfliktusok. Gyakran a 3-6 éves gyereknél előfordul, hogy magukat hibáztatják a szülők viselkedése miatt. Ebben a korban a gyereknél kialakul az a képesség, hogy meg tudják különböztetni a belső érzelmeiket attól, ahogyan arckifejezésükkel, ill. reakciójukkal kifejezésre juttatják. Pl.: ez figyelhető meg, amikor két testvér között konfliktus alakul ki és egyikük hangos panaszkodással próbálja maga mellé állítani a szülőket (Vajda, 2014).

IV. CSALÁDI PROBLÉMÁK NAPJAINKBAN, MINT A GYERMEK LELKI FEJLŐDÉSÉNEK BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐI

A gyermek életét jórészt a család határozza meg. Itt sajátítja el a gyermek az alapvető viselkedési szabályokat, a család hatására alakulnak ki a gyermek fő jellemző tulajdonságai, a családban, példát követve, alakul ki a személyiségfejlődés fő sajátosságai. A gyermek először természetesen a szülőknél bíz, ők a példaképek; később, ha testvér születik a családban, ő lesz a példaképe a kisebb testvérének. Ezért is fontos, hogy a szülő jó példát mutasson, mert később a nagy testvér is, e szerint az értékek szerint válik példaképpé (Szülők könyvtára, 1958).

Az élet értékeit egy bizonyos korban, a legjobban az határozza meg, hogy a család miként értékeli, melyek azok a szellemi vagy anyagi értékek, amelyeket fontosnak tart a biztonságos családi élethez. Mint tudjuk, vannak olyan értékek, amit el lehet érni és vannak olyanok, amik nem érhetők el egy-egy ember számára, hiszen minden ember és gyerek más és más. Képességben, tudásban, testiségben, gondolkodásban eltérünk egymástól. Az elérhetetlen követelmények, amelyeket esetleg magunk és családunk elé állítunk, és nem érjük el- örök marad. Ez és az a követelmény is, amit elérünk, együttesen mindkettő leplezi az ember egyes karakterét.

Minden család saját maga értékrendje szerint él. Olyan értékrendet állít maga és családja elé, ami szerint élni szeretne. Attól függetlenül, hogy mit szeretne a szülő megtanítani a gyerekével, gyermeke így is azt fogja elsajátítani, amit a szülőktől lát. A szülők hozzáállását és reakcióit fogják alapul venni.

A következőkben szeretnénk néhány fontos értéket felsorolni, amelyek elengedhetetlenek a gyermek helyes személyiségfejlődésének a szempontjából, ugyanakkor tudni kell alkalmazni ezeket az értékrendeket. Minden pozitív értékrend rendelkezik negatív értékrenddel, vagyis az értékrendek hiánya negatív hatással van a gyerekekre. Erről később szólok. Nézzük tehát, hogy melyek a pozitív értékrendek:

1. Munkamorál- nem szabad, hogy a gyermeknevelés rovására menjen a munka. A hajtás, a pénz és a siker hajszolása miatt a gyerek elhagyatottnak érzi magát, hiszen a munka miatt alig látja a gyermek a szüleit.

2. Gondoskodás egymásról- minden szülő azt szeretné, hogy gyermekeik megtanulják, hogy a családtagjainkat mindig támogatjuk és megvédjük. Példát mutatva ezt a gyerekek a szüleitől sajátítják el.

3. Egymás iránti tisztelet- ez az egyik legfontosabb érték, hiszen az egymás iránti tisztelet a családban éppen olyan fontos, mint a közösségben. Erre az értékrendre nevelés során tudatosítjuk a gyerekekben, hogy mindenki egyedi, hovatartozásuk, nemük vagy származásuktól függetlenül.

4. Hagyományok- egyes családokban fontos szerepet tölt be. A hagyományok megőrzése és továbbadása értelmet adnak az ünnepeknek; legyen az családi (születésnap, évforduló) vagy vallási (karácsony, húsvét). A gyermek számára ez az értékrend 3-6 éves korban talán a legfontosabb jelentőséggel bír.

5. Nagylelkűség- egy lényegesen szép értékrend, amely, ha kialakul a gyermekben, becsületes, jólelkű, adakozó és nem fősvény felnőtté válik. Segíteni fogja a későbbiekben nem csak a családtagjaikat vagy esetleg barátait, hanem szükség esetén az idegenekkel, rászorulókkal is nagylelkűek lesznek. A szülők jó példaképek erre. Már 3-6 éves korban ránevelhető a gyermek erre az értékrendre, ha pl.: rávezetjük (nem kényszerítjük) arra, hogy a már nem játszott régi játékaiból ajándékozzon olyan társának, akinek esetleg nincs.

6. Őszinteség- az egyik legértékesebb vonás az ember életében. Őszintének lenni minden esetben és mindenkor helyesebb, mint a füllentés, hazudozás. Arra kell nevelni a gyermeket, hogy minden helyzetben igazat mondjon, mert az őszinte ember lelke tiszta marad, a hazugság pedig megnehezíti az ember életét. Nem fognak neki hinni, sem bízni benne, az emberek elfordulnak tőle és magára marad. Az őszinteségre úgy növelhető a gyermek, hogy a szülők maguk is őszintén megosszák a gyermekkel a családi dolgokat (persze bizonyos határokon belül), az esetleges problémát meghallgatva a gyermek véleményét is. Az őszinteségre nevelt gyermek felnőttkorban sem fogja eltorzítani a valóságot.

7. Felelősségvállalás- ezt az értékrendet különösen fontos követni. Fontos, hogy a gyermek és a felnőtt is felelősséget vállaljon saját cselekedeteiért, hibáért. A szülő jó példával kell, hogy járjon gyermeke előtt, ha azt szeretné, hogy gyermekéből felelősségteljes felnőtt váljon. Például, ha egy feladatot elvállal a gyermek, azt teljesítse is. A tevékenysége alatt esetleg felmerülő hibáit ne másra terelje, hanem ismerje el ha hibázott és vállalja annak következményeit (Jull, n.é.).

8. Értelmi kíváncsiság-, aki ennek az értékrendnek a tudatában él sikeres felnőtté válhat, hiszen az emberek egész életükben tanulnak. Ha gyermekeinknek segítünk felébreszteni a természetes kíváncsiságukat a környezetük, az embertársaik, a széles világ iránt, akkor ez kihat az egész életükre is és hasznos lesz számukra.

9. Kommunikáció- a gyermek fejlődése szempontjából igen fontos ezt az értékrendet kialakítani gyermekünkben. Ha a gyermek nem tudja magát kifejezni kellőképpen, a szülő nem tud rajta segíteni, mert nem érti, mit szeretne mondani. Ennek az értékrendnek a kialakítását, fejlesztését könnyen elérhetjük, ha beszélgetünk sokat gyermekeinkkel és nem csak mi beszélünk, hanem meg is hallgatjuk a gyermek mondanivalóját, esetleg, ha szükség van rá kijavítjuk, ezzel is fejlesztve a gyerek beszédképességét, bővítve szókincsét. Ha a gyermek ezen képesség tudatában lesz, felnőtt- korban magabiztosabb, nyitottabb lesz és ezáltal sikeresebb is.

10. Megbocsátás - a gyermek lelki fejlődése szempontjából fontos ez a képesség. Életünk során érnek minket szomorú események vagy félrevezetések. Még a gyermek is érezheti, hogy egykorú társa becsapta. Ha becsapottak érzi magát és nem tud megbocsátani a későbbiekben ez problémához vezethet, hiszen előfordulhat, hogy ő is úgy fog viselkedni embertársaival. A düh, a méreg gyűlni fog benne és egy fájdalommal teli boldogtalan élete lesz. Fontos, hogy megtanítsuk gyermekeinknek a megbocsátás művészetét, de ugyanakkor arra is rá kell vezetni, hogy hogyan védjék meg magukat olyan emberektől, akik fájdalmat okozhatnak, visszaélve az emberek jóindulatával. Észre kell venniük a visszaélések jeleit, tudniuk kell kezelni a düh levezetését (Jull, n.é.).

Ha legalább ezeket az értékeket követi a szülő a gyermek nevelésében, akkor biztos, hogy személyisége megfelelően, harmonikusan fog fejlődni és magabiztos, céltudatos, kapcsolatteremtésre képes felnőtt válik belőle.

Ha a fentebb felsorolt értékeket figyelembe vesszük, biztosítjuk gyermekünk számára a helyes személyiségfejlődés alapjait, és a lelki fejlődésük jó irányba fog indulni.

Mint, ahogy már említettem, sajnos ezeknek az értékeknek a hiánya ellenkezőleg hat a gyermekekre. Minden értéknek megvan a negatív megfelelője. Ezek a tényezők nagyban befolyásolják a 3-6 éves gyermek helyes lelki fejlődését. Először is szeretném felvázolni az értékek negatív tényezőit:

1. Munkamorál- túlzásba vitt munka, nem törődés a gyermekkel;
2. Gondoskodás- gondatlanság;
3. Tisztelet- tiszteletlenség;
4. Hagyományok - hagyományok figyelmen kívül hagyása;
5. Nagylelkűség- kapzsiság;
6. Őszinteség- hazugság, bizalmatlanság;
7. Felelősségvállalás- felelőtlenység;
8. Értelmi kíváncsiság- nemtörődömség, tudatlanság;

9. Kommunikáció- szótlanság, magába fordulás;

10. Megbocsátás- harag, düh kialakulása (Jull, n. é.)

Napjainkban az ember igazi jellemvonása- sajnos ebben a rohanó világban- az, hogy az ember legfőbb értékének a puszta létet tartja. Ebben a technikával túlfűtött világban az ember lényegében két dologra összpontosít: a munkára és a pihenésre (nyaralás). E kettő mellett sajnos a gyermeknevelés a háttérbe szorul. Dolgozik, hogy a munka után pihenhessen: vagy szórakozva pihen, vagy semmit sem csinál, és úgy pihen (rosszabb eset az, amikor nincs lehetőség pihenésre, csak az esti idő, amikor alszik). A következtetést levonva arra jutottam, hogy a mai ember azért dolgozik, hogy később pihenhessen, és azért pihen, hogy bírjon dolgozni. Ha a kettőt pedig összekapcsoljuk az vonható le, hogy azért dolgozik és pihen az ember, hogy élhessen.

A gyermek fejlődése megsínyli ezt az állapotot, mivel nincs jelen a családi együttlétek fontossága, mert mint fentebb írtam mindkét szülő, vagy jobb esetben csak az egyik egész nap dolgozik, és ha hazaér fontosabb számára a pihenés, mint az, hogy a gyerekkel foglalkozzon.

A technika fejlődésével megszűntek a szellemi és lelki szükségletek. A lét fejlődésének érdekében teremtett technika nem jelentene semmit, ha nem tűzünk ki számára értékeket. Az ember hajlamos, hogy ezeket a felgyülemlett értékeket, vagyis az anyagi értékeket veszik előnybe az érzelmi értékekkel szemben, nem nézve azt, hogy kinek hogyan tipor a lelkébe (Komlósi, 1998).

Az emberek lemondanak a jókról az anyagi javak megszerzése végett. Ezek különböző konfliktusokhoz vezetnek. A fejlődő gyermek, ha ezt az érzelemhiányos családi értékrendet veszi példaképévé és ebben nő fel, előbb- utóbb ő is ilyen családot alapít és a konfliktusok hosszú sora soha nem ér véget.

Napjainkban igen gyakoriak a családi problémák, amik sajnos befolyásolják a gyermek lelki -, és személyiségfejlődését. Ha családban a veszekedések mindennaposak, akkor a 3-6 éves korú gyerek ezt a példát látva az óvodában is agresszív lesz. A gyerekek nem tudják még kontrollálni, féken tartani dühüket. Ők a családban csak azt látják, hogy a szülők kiabálnak egymással, az előzményeket, a kiváltó okokat nem ismerik fel. Van olyan óvodáskorú gyermek, aki annyira ki tud kelni magából, hogy sem a szülő, sem az óvónő nem tudja megfékezni. Ordítva, kikelve magából neki megy a társainak. Ilyen pl.: amikor egyik társuk feldönti a nehezen felépített tornyot. Ugyanakkor van rá példa, hogy ez a düh a szülők ellen irányul. Például, ha a gyermek nem kap meg valamit a boltban. Ilyenkor a szülők sajnos tanácstalanul állnak, nem gondolva arra, hogy a gyerek csak róluk vesz példát. Sajnos sok szülő beleesik abba a hibába, hogy inkább enged a gyerekeknek, megveszi a kívánt dolgot, csak

a gyermek ne kiabáljon, ne rugdosson. Ez a lehető legrosszabb módszer, amit a szülő tehet a gyermekével fejlődése során (Steininger, 2014).

A fentebb említett agresszív reakciókat általában a családban elszenvedett problémák megoldatlansága okozza. A problémák anyagi gondok miatt is lehetnek; vagy a két szülő nem érti meg egymást, és nem helyes módon, ezt veszekedéssel akarják megoldani, sok esetben a gyermek előtt.

Gyakori tényezőként sorolható ide a munkahelyek hiánya. De hogyan is hat ez a gyermekekre? Napjainkban ez elég gyakran fordul elő. Ebben az esetben az egyik szülő külföldön dolgozik. Az anya (rosszabb esetben az apa) egyedül neveli a gyermeket. Amikor hosszú idő után az anya /apa hazatér külföldről a gyermek elpanaszolja, hogy az anya /apa mit nem vett meg neki vagy mit nem engedett meg neki. Természetesnek veszi a távol tartózkodott szülő azt a választ, hogy "majd én most megveszem neked ". A gyermek helyes fejlődésével szemben ez nem helyes. Elsősorban a gyermek kevésbé fog az otthon lévő szülőre hallgatni, mondván, hogy úgy is megkapja a másik szülőtől, amit az egyik szülő nem engedett meg. Másodsorban tiszteletlen lesz azzal a szülővel szemben, aki otthon van vele, mivel a távollévő szülő "neki adott igazat". Ez a nevelési forma is nagyon rossz irányba tereli a gyermek helyes lelki fejlődését.

A gyerekek az agresszióikat minden esetben arra vetítik ki, aki vétett ellenük. Ennek egyszerű magyarázata van, még hozzá az, hogy saját érdekeit mások érdekeivel szemben állítsa.

Az agresszivitás, mint viselkedési forma eltérően nyilvánul meg a gyermekeknél és a felnőtteknél is. Van olyan kultúra, ahol ez a megnyilvánulás sokkal erőteljesebb, nem törődve azzal, hogy esetleg szem-, illetve fültanú is jelen van.

Gyermekeknél előfordulhat olyan, hogy ha nem sikerül neki valami csapkodnak, kiabálnak. Az óvodában elég sokszor megfigyelhető az agresszióknak az a formája, hogy akkor is dühösek, ha saját maguk hibáznak, vagyis egymaga keres valamit és nem találja, elkezd toporzékolni, kiabálni. Ezt az óvónő nagyon egyszerűen tudja kezelni. Például odamegy a gyerekekhez és segít neki megkeresni. Ez otthon is gyakorolható. A gyerek ilyenkor ráébred, hogy kár volt dühöngenie és esetleg máskor, ilyen esetben egy társra vagy az óvónő segítségét kéri (Velkey, 1984).

A szülőnek az agresszív magatartásra kedvességgel, türelemmel kell reagálni, mert ha kiabálni kezd a gyerekekkel az nem jó példa. A gyerekeknek látnia kell, hogy a szülő jó példával jár előtte. A szülőnek meg kell magyaráznia, hogy mindenkivel, még a felnőttekkel is

előfordul, hogy dühösek, mérgesek lesznek, de nem mutatják a külvilág felé. Ezt minden gyermeknek tudnia kell.

Az agresszióknak három formáját különböztetjük meg:

- nyílt agresszió- ez alatt azt értjük, hogy ha két testvér között probléma alakul ki, akkor az agresszív gyerek a testvérét rugdosni, harapni, ütni kezdi;

- helyettesítő agresszió- ez azt jelenti, hogy a gyermek valamelyik szülőre mérges, (megszidták vagy nem engedtek meg neki valamit) mégis a testvérén tölti ki dühét.

- rejtett agresszió- akkor beszélünk erről az agresszióformáról, amikor az egyik szülő eleve mérges hangulatban van és esetleg gyermekét az elkövetett hiba miatt túlzottan megszidja. Ebben az esetben beszélhetünk arról, hogy a szülő nemcsak elismeri az agresszivitást, de példaként használja a nevelésben.

A gyerekekre inkább a nyílt agresszió jellemző, a felnőttekre pedig a rejtett. Ha a szülők nem szabnak a gyerekeiknek határokat, a kicsik úgy érzik, hogy nem veszik észre őket, elvesztik az irányítást, hogy nekik mindent szabad, mert a szülő nem törődik velük. Elég gyakran, ilyenkor a gyerekek dühkitöréssel próbálják magukra vonni a szülők figyelmét. Alapjában véve megfigyelhető, hogy a gyerekek tudatosan tesztelik a szüleiket. Tudni akarják, hogy esetleg a szülő akkor is mellettük áll, ha nem kedvesek, szófogadatlank.

Többféle elméletről tudunk, amelyek eltérő magyarázatokat adnak arra, hogy az agresszivitás tanult vagy veleszületett viselkedési forma.

Vannak, akik amellet az álláspont mellett állnak, hogy veleszületett, a gyermekben születéskor benne van ez a hajlam. Mások szerint az agresszivitás az adott családban alakul ki, vagyis a gyermek a szülőktől veszi át ezt a példát. Van olyan tudós csoport, akik szerint ez a viselkedési forma a folyamatos szükségletek hiánya vagy rendszeres csalódások miatt alakul ki. Mindezek az elméletek mellett a szülő is és az óvónő is meg tudja akadályozni ennek a viselkedési formának az elmélyülését kedvességgel, türelemmel, példamutatással (Szabó, 2008).

4.1. Vizsgálati eredmények kárpátaljai óvodai intézményekben

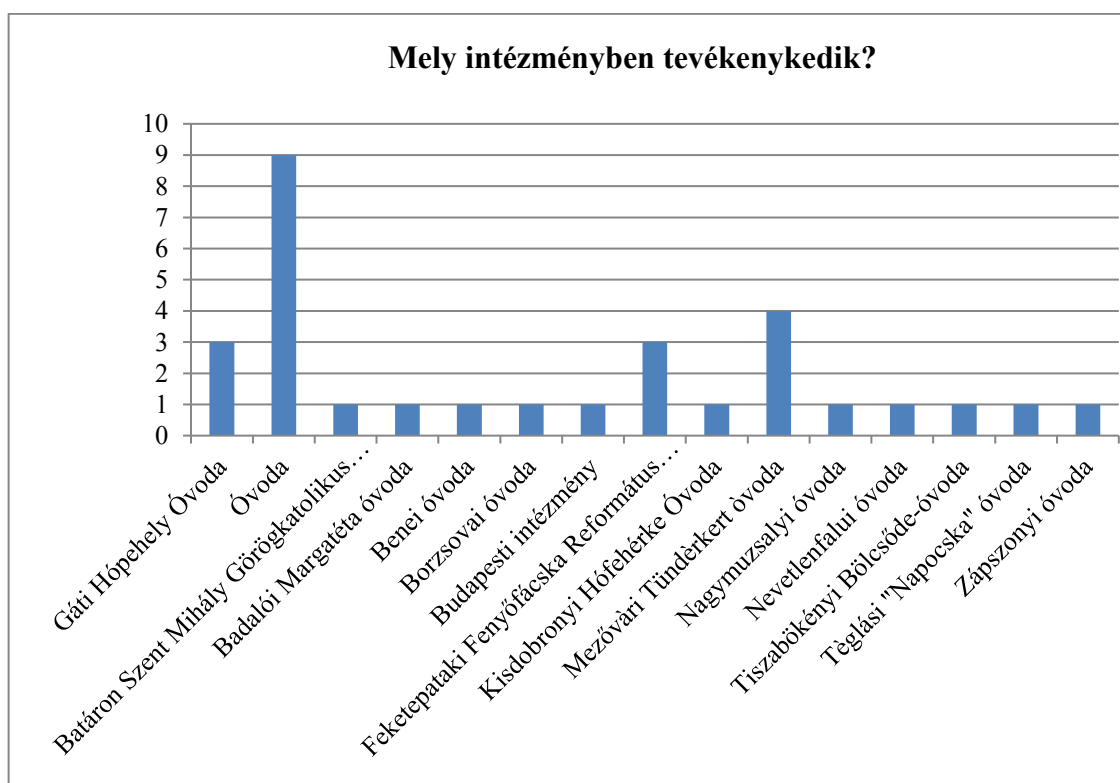
A kutatás célja, körülményei, eszköze:

A kutatásom célja az volt, hogy minél többet tudjak meg, hogy milyen családi konfliktusok vannak jelen az óvodáskorú gyermek életében, valamint, hogy mindezek hogyan tükröződnek az óvodáskorú gyereken. Úgy gondolom, hogy napjainkban nagyon elterjedtek a családi problémák és éppen ezért érdekelt, hogy mik lehetnek a kiváltó okai, valamint hogyan vehetjük észre a gyermek által és hogyan segíthetünk kezelni? Kutatásomat a kérdőíves módszer segítette, amiben fontos információkhoz juthattam, valamint a bennem megfogalmazott kérdésekre is

kaptam többnyire választ. Feltételezésem az, hogy napjainkban nagyon sok a gyerekeket érő negatív hatás, amely során számtalanszor a családi konfliktusok és problémák vannak a háttérben. Úgy gondolom, hogy ezeket a problémákat észre lehet venni a gyermek viselkedésén is.

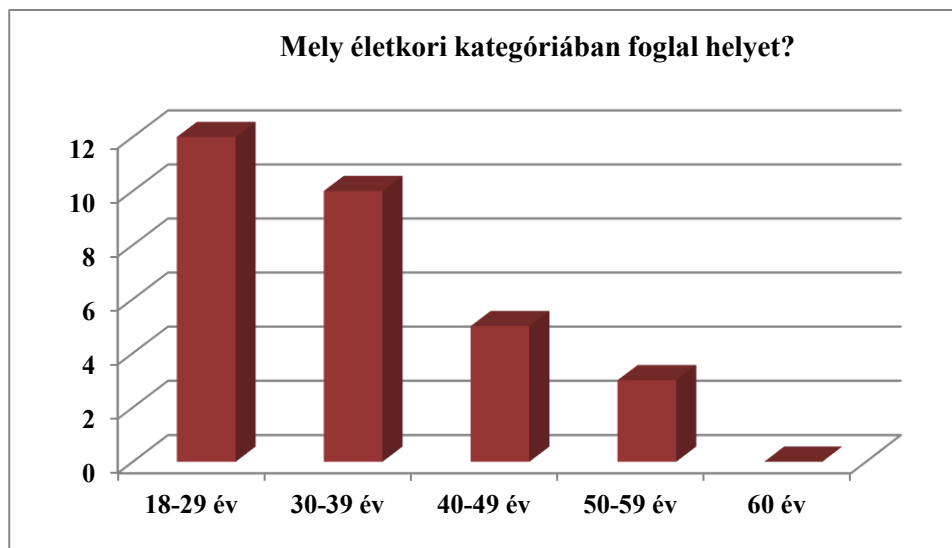
A kérdőívre összesen 31 válasz érkezett különböző kárpátaljai intézményekből. Óvodapedagógusok számára készült azzal a céllal, hogy minél több ismeretet tudjak meg a témával kapcsolatban.

A harminc válaszból hárman a Gáti Hópehely óvodából, szintén hárman a Feketepataki Fenyőfácska Református óvodából, négy válasz a Mezővári Tündérvirág óvodából jött, továbbá a Batári Szent Mihály Görög katolikus-, a Benei Meseerdő-, a Borzsovai-, a Kisdobronyi Hófehérke-, a Nagymuzsalyi-, a Nevetlenfalusi-, a Tiszabökényi Bölcsőde-, a Téglási Napocska és a Zápszonyi óvodákból, valamint egy Budapesti intézményből egy-egy válasz érkezett, valamint kilenc névtelen óvodából is érkezett válasz.

1. sz. ábra: A kutatásban részt vett intézmények összefoglaló táblázata

Az első kérdés az, hogy milyen életkorban foglalnak helyet az óvónők. A legtöbben, azaz tizenketten a 18-29 évet, tízen a 30-39 évet, öten a 40-49 évet, és hárman az 50-59 évet jelölték, 60 feletti évre nem jött válasz. Ebből arra következtethetünk, hogy többnyire pályakezdő valamint fiatal pedagógusok töltötték ki a kérdőívet.

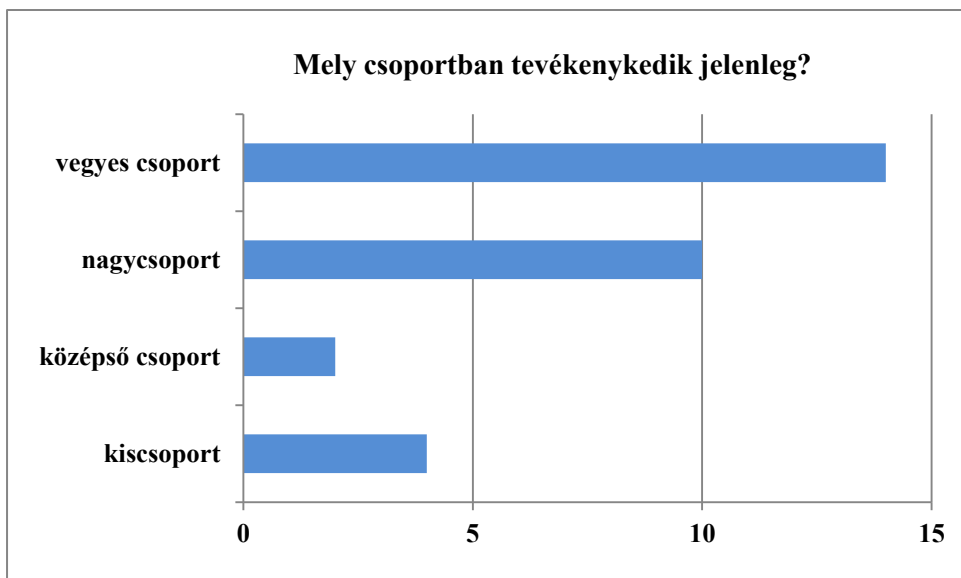
2. sz. ábra: A kutatásban szereplő pedagógusok átlagos életkora

A következő kérdéssel azt akartam megtudni, hogy *hány éve dolgoznak a szakmában óvodapedagógusként*. Tizenegy válasz érkezett, hogy csak 1-5 éve dolgoznak óvónőként, heten 11-15 éve, heten 6-10 éve, négyen 16-20 éve, és két válasz érkezett, akik több mint 20 éve foglalkoznak a szakmával. Ezek az adatok azt bizonyítják, hogy nagyon sokan nemrég kezdték el pályafutásukat az óvodai szakmán belül.

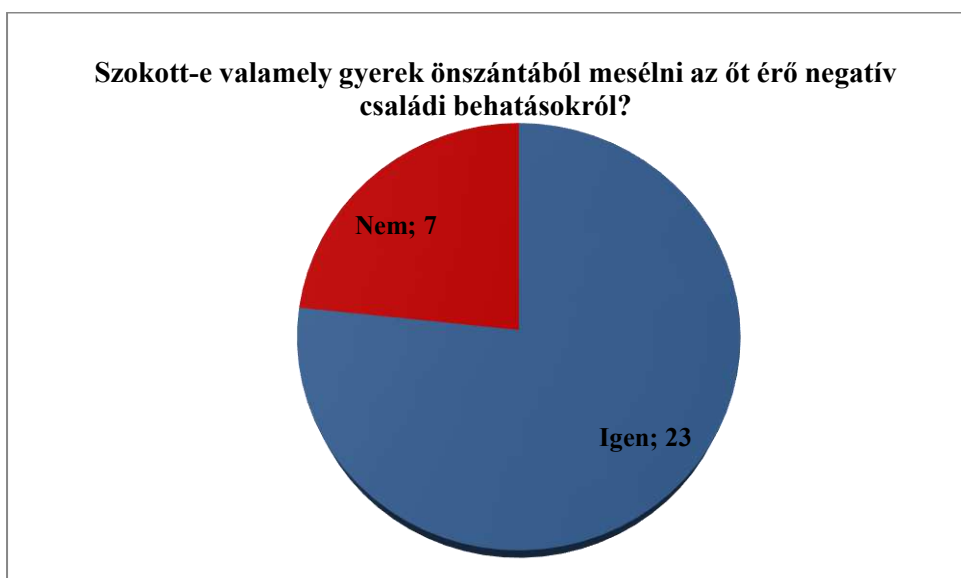
3. sz. ábra: A kutatásban szereplő óvónők munkában töltött éveinek száma

Olyan kérdés is szerepel a kérdőívben, mely által megtudhattam, *melyik korcsoport a legjellemzőbb, ahol dolgoznak az óvónők*. A válaszok alapján azt tudtuk meg, hogy tizennégyen vegyes csoportban dolgoznak, tízen nagycsoportban, négyen kiscsoportban és ketten középsőcsoportban.

4. sz. ábra: A kutatásban részt vett korcsoportok táblázata

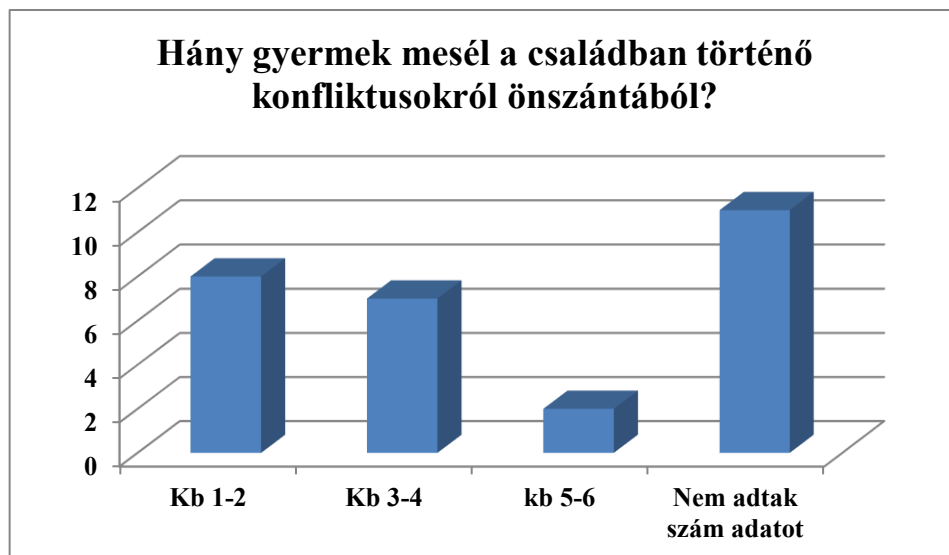
Egy olyan kérdést is feltettem, hogy *van-e olyan gyermek, aki önszántából beszél-e az őt érő negatív családi behatásokról*. Meglepett, hogy ennyi gyermek beszél a családi problémákról, mivel 23-an jelölték azt, hogy mesél a gyerek önszántából, 7-en pedig nemmel válaszoltak.

5. sz. ábra: Szokott-e valamely gyerek önszántából mesélni az őt érő negatív családi behatásokról c. kérdésre érkező válaszok aránya

Hány gyermek mesél önszántából az óvodában az őt érő negatív családi behatásokról?

A következő kérdés arra irányul, hogy konkrétan hány gyermek beszél a családi konfliktusokról az óvónőnek. Különböző válaszok érkeztek, mint például néhány gyermeknél fordul elő vagy minden gyermek nyitott, valahol senki nem tapasztalt ilyet, de különböző számadatot is jelöltek 1-6-ig terjedő skálán, hogy hány gyermek beszél a konfliktusokról.

6. sz. ábra: A gyerekek önszántából mesélt konfliktusok száma

Ezután, azt kérdeztem meg, hogy milyen kiváltó forrásai jelennek meg a családi konfliktusoknak? Összesen nyolc válaszlehetőséget adtam meg, amire több választ is lehetett jelölni. A legtöbb, azaz 18 válasz érkezett, hogy az egyik leggyakoribb ok, az, amikor az egyik szülő külföldön tartózkodik munka céljából. Sajnos alkoholfogyasztás is kiváltó ok, mivel tizenhárman azt jelölték. Tízen jelölték a gyermeknevelés során felmerülő problémákat és szintén tízen, az anyagi problémák miatt. Továbbá a kiváltó okok a szülők válása, amire négyen jelöltek, munkanélküliségre hárman adtak választ, és 2-2 válasz jött az anyós-após és betegség problémákra. Az a következtetés vonható le, hogy az óvodáskorú gyerek életében gyakran az fordul elő, hogy nincs jelen az egyik szülő a mindennapi élet során. Ahhoz, hogy a gyermek fejlődjön lelkileg, mind a két szülőjére szüksége van.

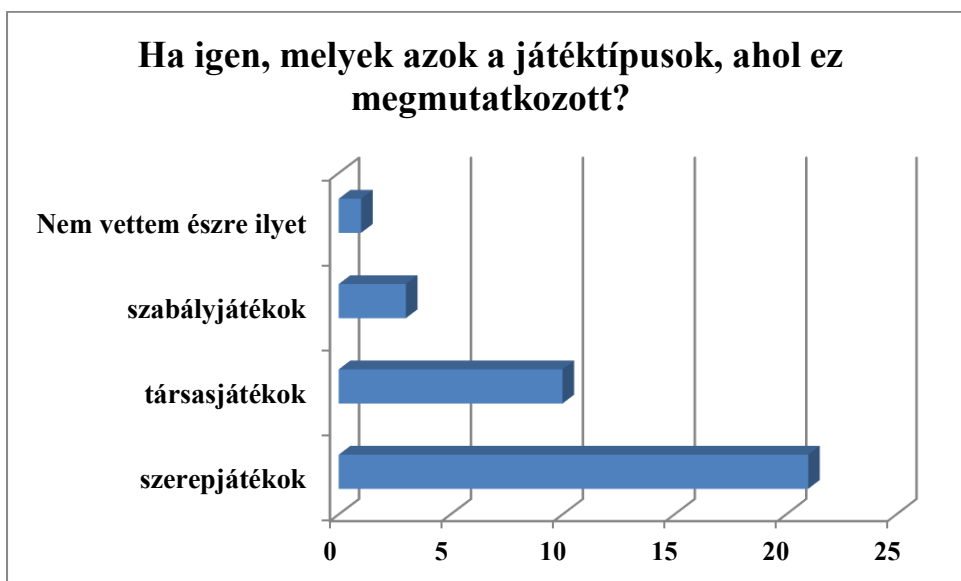
7. sz. ábra: A családon belüli konfliktusok forrásainak táblázata

Érdekelt, hogy *a gyermek szabad játékában észrevehető-e a családi konfliktusok megléte*, így ezt a kérdést is feltettem, és huszonhatan igennel válaszoltak, míg négyen a nem választ adták meg. Ha jól odafigyelünk a gyerekekre, akkor ezek szerint még a játékaiba is észrevehetjük a háttéri problémákat.

8. sz. ábra: A családi konfliktusok előfordulása szabad játék során

A következő kérdés az ezelőttihez kapcsolódott, hogy *ha észrevett-e a játékokon belül ilyen problémákat, akkor mely játéktípusokba vette észre?* Három fajta játéktípust neveztem meg, amelyekre több válaszlehetőséget is lehetőség volt jelölni: a szerepjátékokra összesen 21-en, a társasjátékokra 10-en, a szabályjátékokra 3-man adtak választ, valamint egy kitöltő az egyébhez írt, hogy nem vett észre ilyet.

9. sz. ábra: Játéktípusok, melyek során kifejeződtek a családi konfliktusok

Szintén érdekes kérdésnek véltem, hogy *a gyermek rajzaiban észrevehetőek-e családi konfliktusokra utaló jelek*. Érdekes arányban érkeztek a válaszok. Csak két számmal tértek el az eredmények, azaz 14-en igennel válaszoltak, hogy észrevehető, míg 16-an nem vették ezt észre. Ez azt bizonyítja, hogy a gyermeki rajzokon nehezebben vehetjük észre a jeleket, vagy nem mindenki figyel fel rájuk.

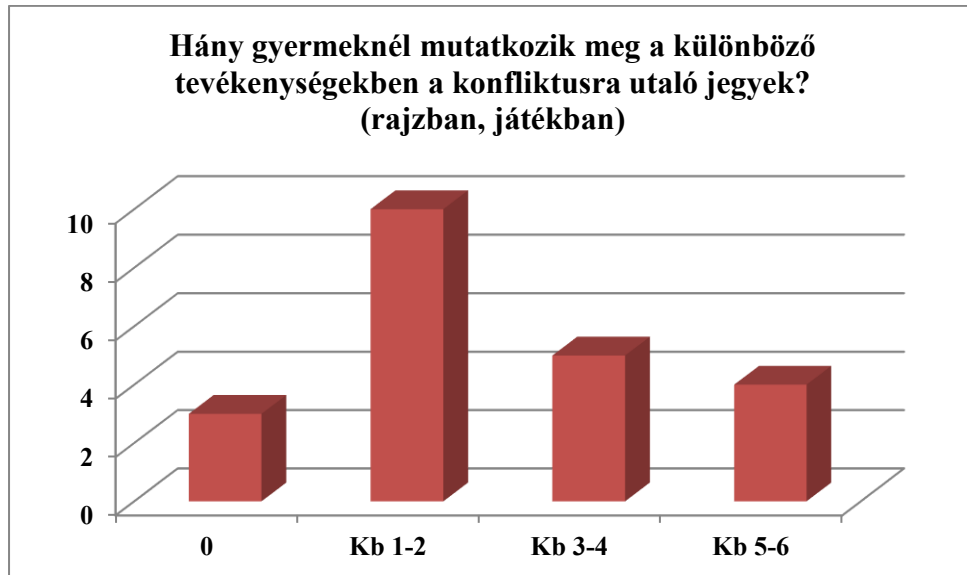
10. sz. ábra: A kutatásban szereplő rajzokon keresztüli családi konfliktusok megléte

A következő kérdés a fenti kérdéshez kapcsolódik, *hogyan észrevett-e a kitöltő jeleket a gyermek rajzaiban, akkor milyen jeleket figyelt meg?* Legtöbb választ a sötét és fekete színekre, valamint erős firkákra, pontatlan rajzokra jellemző. További válaszok is voltak, amelyeket tapasztaltak: a külföldön tartózkodó apát távolabb rajzolta a család többi tagjától, agresszív módon rajzolt, saját magát a lap aljára rajzolta, vagy az egyik szülőt félelmetesnek ábrázolta, és volt, aki olyat tapasztalt, hogy a gyerek az élő családtagok halálát ábrázolta, szülők közül csak egy tagot rajzolt, mivel a másik külföldön tartózkodik, továbbá 15-en nem tapasztaltak utaló jeleket a rajzokon.

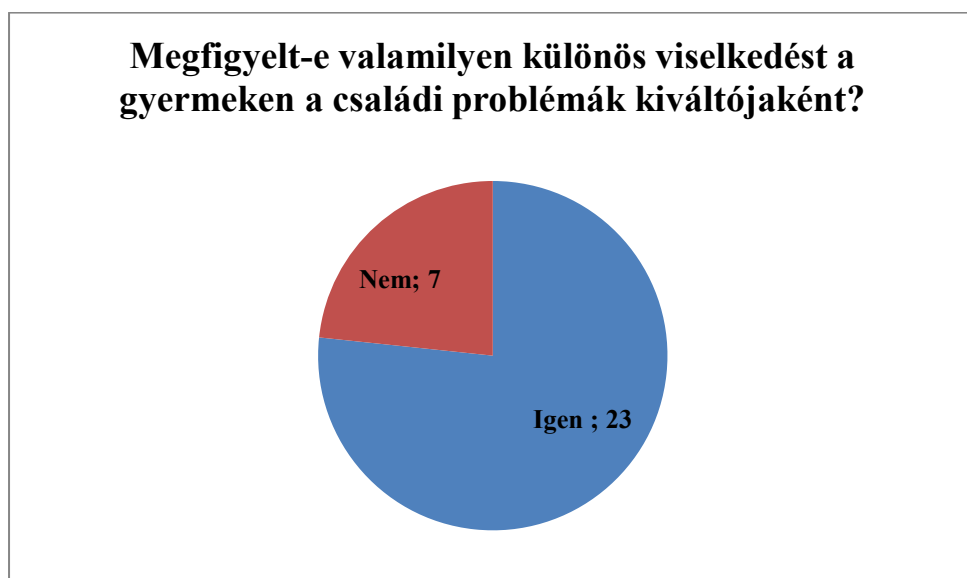
11. sz. ábra: A kutatásban szereplő rajzokra utaló jelek táblázata

Az ezt követő kérdés azaz, hogy *hány gyermeknél mutatkozik meg a különböző tevékenységekben a konfliktusra utaló jegyek (rajzban és játékban)?* Különböző válaszok érkeztek. Legtöbben 1-2 gyermeket írtak, de volt, aki 5-6 gyermeknél is tapasztalta.

12. sz. ábra: A kutatásban szereplő tevékenységeken belüli konfliktusra utaló jegyek számának a táblázata

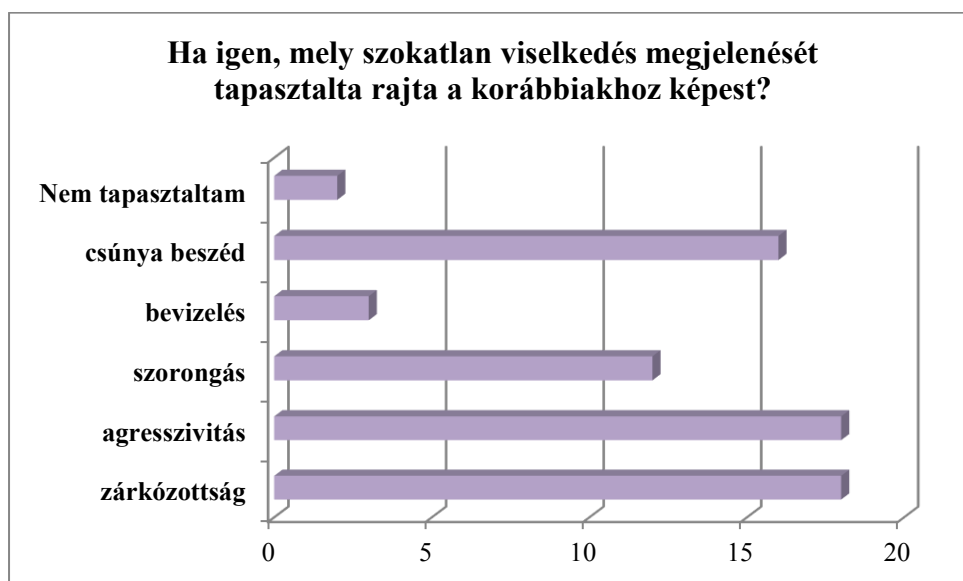
A következő kérdés arról szól, hogy *a kitöltő megfigyelt-e valamilyen furcsa viselkedést a családi problémák miatt.* Sajnos 23-an észrevettek ilyen különös viselkedéseket, míg 7-en nem tapasztaltak ilyet.

13. sz. ábra: A különös viselkedések előfordulásának táblázata

Az előző kérdéshez kapcsolódik a mostani kérdés, hogy *ha tapasztaltak szokatlan viselkedést, akkor melyek azok a viselkedések, amelyekben megnyilvánul.* Több válaszlehetőséget

adtam meg: zárkózottságra és agresszivitásra 18-18 válasz érkezett, 16-an a csúnya beszédet, 12-en a szorongást, 3-man a bevizelést jelölték és ketten pedig nem tapasztaltak ilyen jellegű viselkedéseket.

14. sz. ábra: Szokatlan viselkedések előfordulásának táblázata

A következő kérdés azaz, hogy hányan tudnak beszélni a szülőkkel ezekről a problémákról? 22 kitöltő válaszolt arra, hogy nem tud beszélni, míg 8-an igen. Erről az vonható le, hogy az óvónők és a szülők közti kapcsolat nem alakult ki, hogy beszéljenek a problémákról. Igyekeznünk kell jó kapcsolatot ápolni a szülőkkel, hogy megoldást segítsünk találni egyes problémákra.

15. sz. ábra: Tud-e beszélni a szülőkkel ezekről a problémákról? c. kérdésre kapott válaszok aránya

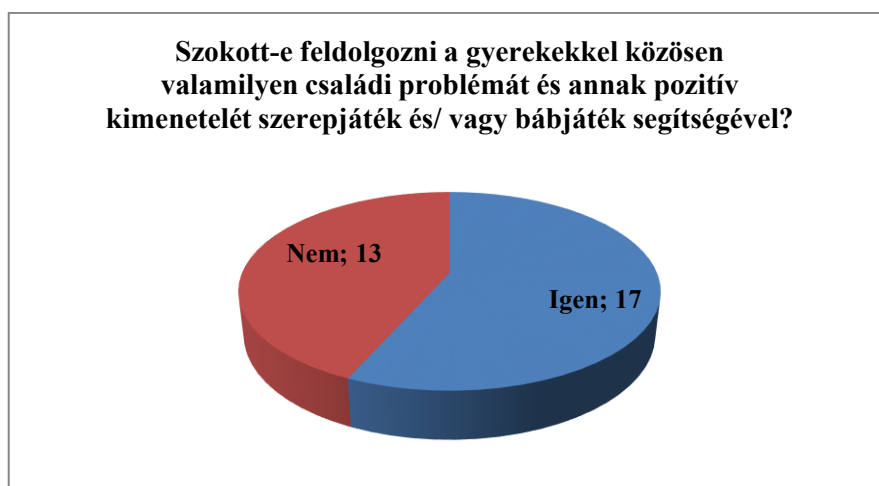
A soron következő kérdésem hasonló kérdés volt az előzőhöz képest, csak éppen arra irányult, hogy nem a szülőkkel, hanem a gyerekekkel tud-e beszélni az óvónő ezekről a

problémákról? Elég nagy arányban beszélnek az óvónők a gyerekekkel, pontosan 26-an a családon belüli problémákról és 4-en jelölték a nem választ, hogy nem tudnak beszélni róla. Úgy gondolom, hogy jó, ha a gyerekekkel tudunk erről beszélni és nyit felénk, hiszen így meg tudjuk érteni az őt érő negatív hatásokat. Úgyhogy ez mindenképpen pozitív eredmény.

16. sz. ábra: Tud-e beszélni a gyermekkel ezekről a problémákról? c. kérdésre kapott válaszok aránya

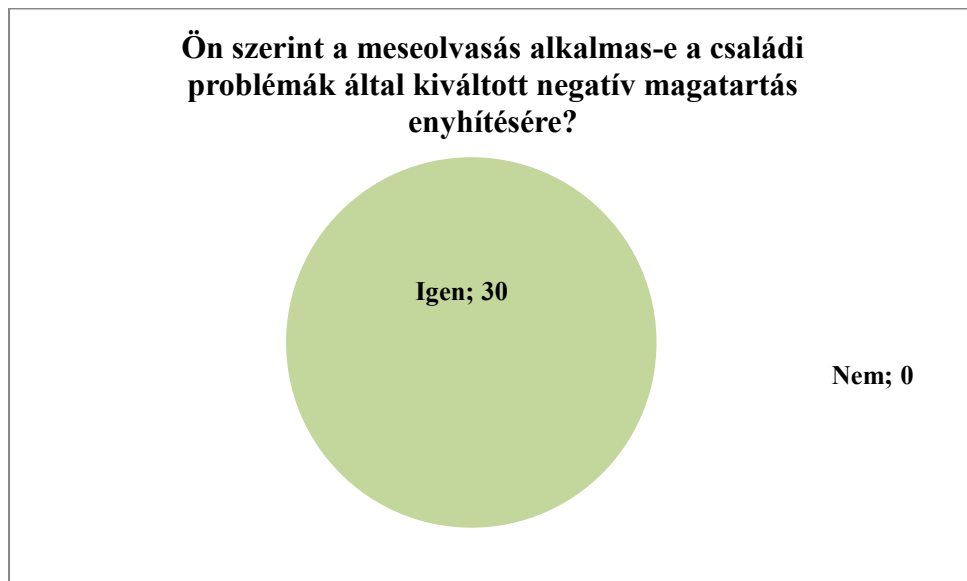
A következő kérdés az volt a kitöltő felé, hogy *szokott-e feldolgozni a gyerekekkel közösen valamilyen családi problémát szerepjáték vagy bábjáték segítségével?* 17 személy válaszolta az igent, hogy használ szerepjátékot és bábjátékot segítségül, míg 13-an nem alkalmaznak. Én úgy gondolom, hogy a gyerekek felszabadultabbak a játék közben és minél többet alkalmazhatnánk ezeket a segítségeket, mivel a gyermek fő tevékenysége a játék.

17. sz. ábra: Szerepjáték és bábjáték alkalmazásának megnyilvánulása a családi problémák pozitív kimenetele érdekében

Az egyetlen kérdés, mire minden óvónő egyetértett, az az, hogy *a meseolvasás igen is alkalmas a családi problémák által kiváltott negatív magatartás enyhítésére.* A meseolvasásnak nyugtató hatása van, felkelti a gyermek érdeklődését, elvonja figyelmét a problémákról.

Alkalmazzunk mindennap meseolvasást az óvodai élet során. Véleményem szerint igen pozitív, hogy mindenki egyöntetűen ezt a választ adta.

18. sz. ábra: A mesék alkalmasságának megállapítása a negatív hatások enyhítésére

Az utolsó kérdés volt szerintem a legfontosabb, meg kérdeztem, hogy *milyen módszereket és eszközöket alkalmaz az óvónő az óvodában a családi konfliktusokat okozta körülményekkel szemben?* A következő válaszok érkeztek: 13-man a beszélgetési módszert, 12-en a meseolvasást és a szerepjátékot, 7-en a bábozást, bábjátékot javasolták, de ugyanakkor ajánlották még a rajzolást, festést, dramatizálást, feszültséget oldó játékot, bibliai történeteket, valamint fontos hangsúly van a türelemnek, szeretetnek, az ölelésnek és simogatásnak. Véleményem szerint minden módszer hasznos és remélem ezeket a segítő eszközöket és módszereket használni fogom, ha szükségem lesz rá.

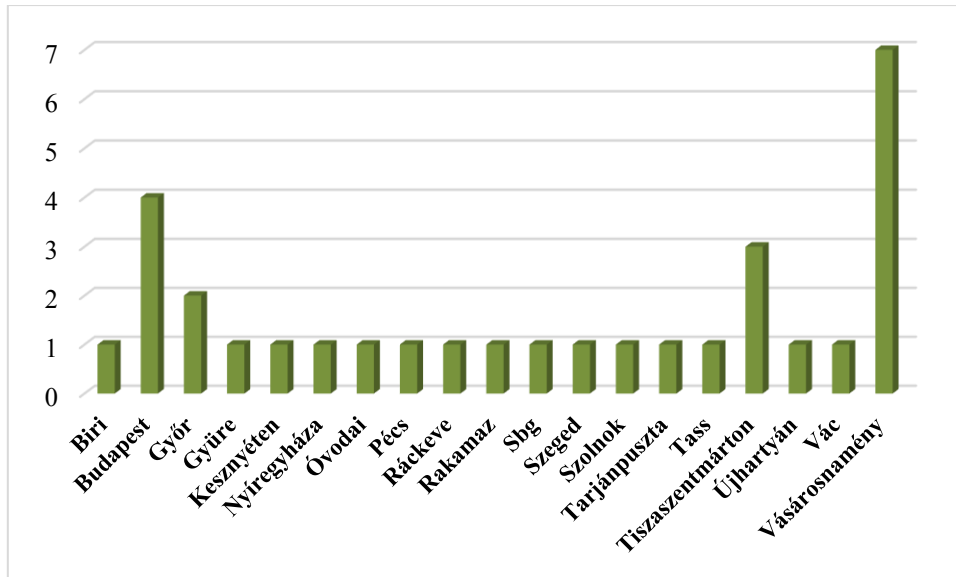
Összességében tehát arra következtethetünk, hogy minél több tapasztalata van az óvónőnek, annál jobban ismeri fel a gyereken keresztül történő családi konfliktusok és problémák meglétét. Valamint rájöttem, hogy nagyon sok módon figyelhetjük meg a gyermeket érő negatív hatásokról. Ezeket a problémákat és konfliktusokat, ha észrevesszük, akkor különböző hatékony módszerekkel oldhatjuk a gyermekben lévő feszültséget és problémát.

4.2. Vizsgálati eredmények magyarországi óvodai intézményekben

A kutatás célja, körülményei, eszköze:

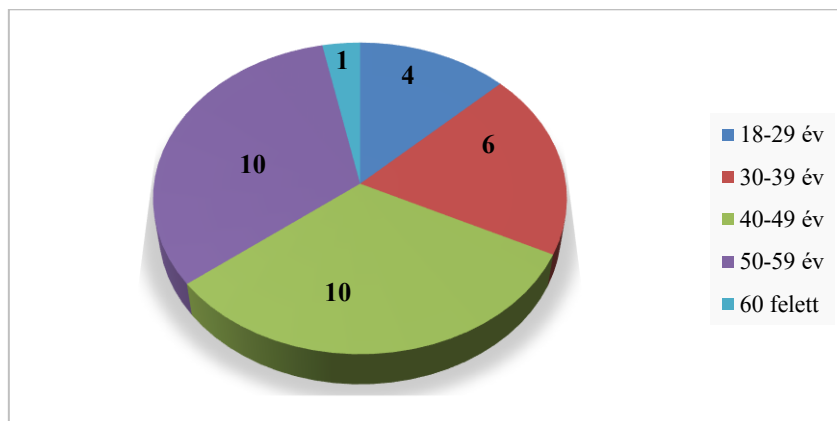
Kutatásom második részének megvalósulása eredményeképpen magyarországi óvónők járultak hozzá munkámhoz. Szerettem volna megtudni, hogy külföldön hogyan vélekednek az óvónők a családon belüli konfliktusokról, azok hatásairól, valamint milyen segítségeket, módszereket tudnának ajánlani nekem, mint leendő óvodapedagógusnak, hogy ezeket az a problémákat felismerjem és majd a gyerekeknek tudjak segíteni különböző játékokon keresztül.

A 31 válaszból a legtöbbet Vásárosnaményből érkezett, heten töltötték ki onnan, valamint négyen Budapestről, hárman Tiszaszentmártonról, ketten Győrből. A többi településről egy válasz érkezett: Biriből, Gyüreből, Kesznyétéről, Nyiregyházáról, Pécsről, Ráckevéről, Rakamazról, Szegedről, Szolnokról, Tarjánpusztáról, Tassról, Újhartyánról, Vácról, valamint még két névtelen települést adtak meg.

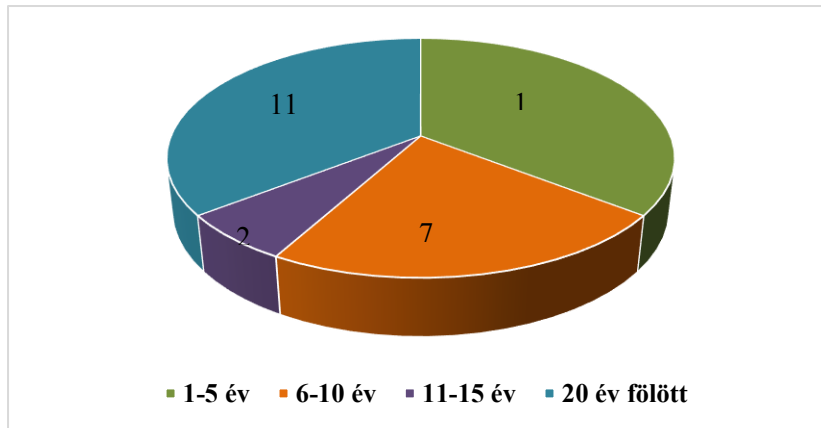
19. sz. ábra: A kutatásban részt vett munkahelyek összefoglaló táblázata

A második kérdésben a pedagógusok életkorát mértem fel. 10-10 válasz érkezett a 40-49 és az 50-59 évre. Hatan a 30-39 életkort, négyen a 18-29 életkort és egy a 60 feletti életkori kategóriát jelölte. Minden életkori kategóriát választották, azaz még 60 felett is dolgoznak ebbe a szép hivatásba.

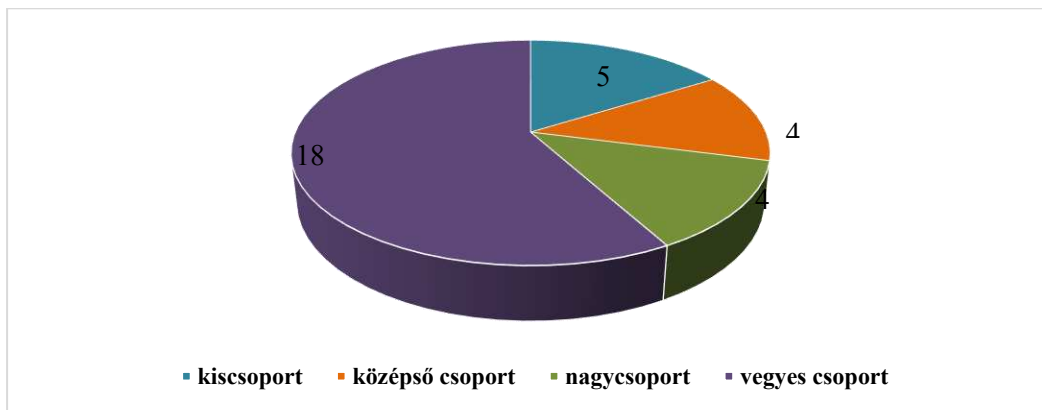
20. sz. ábra: A kutatásban szereplő pedagógusok átlagos életkora

Ezzel a kérdéselfelmerővel, hogy a pedagógusok hány éve dolgoznak óvónőként. Igen érdekes volt, ugyanis 11-en 1-5 éve dolgoznak, és szintén 11-en 20 év fölött. Heten a 6-10 évre adtak választ és ketten 11-15 éve dolgoznak a szakmába. Ez azt bizonyítja, hogy nagyon sokan csak nemrég kezdték el a munkát, de ugyanúgy 11-en már több, mint 20 éve dolgoznak.

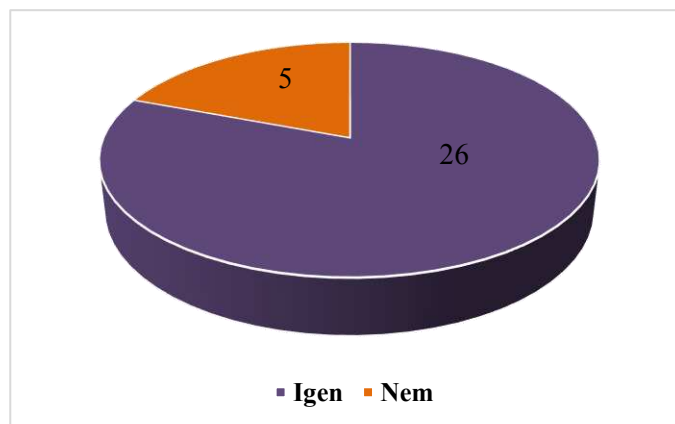
21. sz. ábra: A kutatásban szereplő óvónők munkában töltött éveinek száma

A kutatásba megtudhattam, hogy az *óvónők melyik csoportban dolgoznak a leggyakrabban*. Kiderült, hogy 18-an vegyes csoportban, 5-en kis csoportban és 4-4 válaszérkezett a középső és nagy csoportra. Tehát vegyes csoportokban dolgoznak a legtöbben.

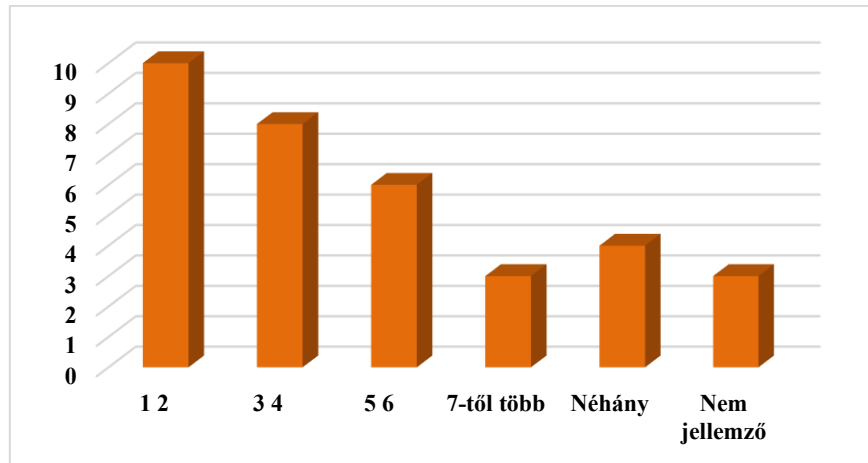
22. sz. ábra: A kutatásban részt vett korcsoportok táblázata

A következő kérdés, arról szólt, *hogy a gyermek beszél önszántából a családon belüli őt érő negatív hatásokról*. 31 válaszból 26-an az igent jelölték, szóval szinte minden óvodába előfordul, hogy beszélnek a gyerekek a családi problémákról.

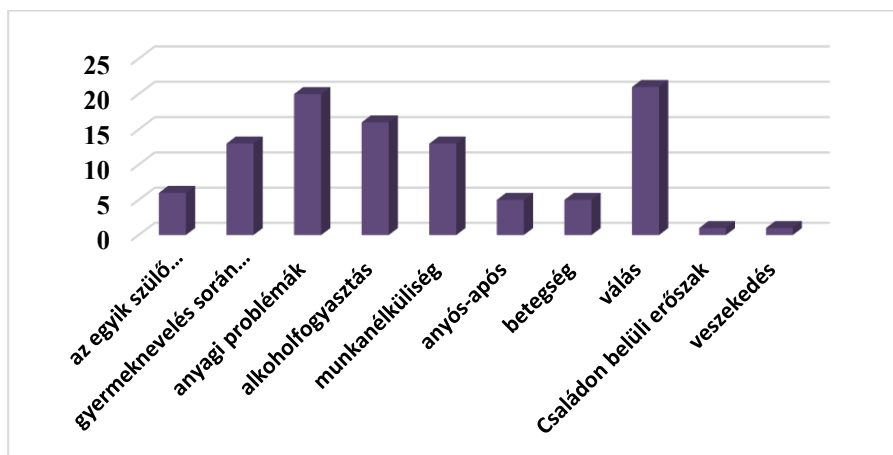
23. sz. ábra: Szokott-e valamely gyerek önszántából mesélni az őt érő negatív családi behatásokról? c. kérdésre érkező válaszok aránya

Ebben a kérdésben ez a diagram arra mutat, hogy *konkrétan hány gyermek beszél a családon belüli konfliktusokról*. Nagyon sokan válaszolták azt, hogy 1-2 gyermek beszél, vagy 5-6, tehát 7-től több, ami már eléggé nagy probléma, valamint voltak, akik néhányat írtak vagy nem jellemző a csoportra.

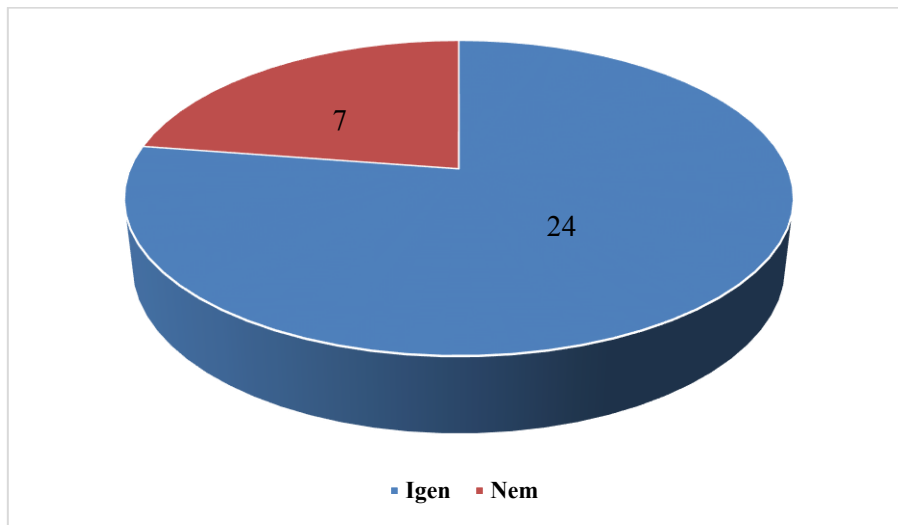
24. sz. ábra: A gyerekek önszántából mesélt konfliktusok száma

Ezután, azt kérdeztem meg, hogy *milyen kiváltó forrásai jelennek meg a családi konfliktusoknak?* Összesen 8 válaszlehetőséget adtam meg, amire több választ is lehetett jelölni. A legtöbben a válást választották, azaz 21-en ezt jelölték, de csak eggyel kevesebb volt az anyagi problémák, szóval 20-an azt jelölték kiváltó forrásként. Ugyanakkor probléma volt az alkoholfogyasztás, amire 16-an választották, valamint 13-13 válasz érkezett a munkanélküliségre és a gyermeknevelés során felmerülő problémákra. 6 válasz érkezett arra, hogy az egyik szülő külföldön tartózkodik munka céljából problémára és 5—5 válasz az anyós-após és a betegség problémákra. Sajnos érkezett az egy válaszra is saját válasz családon belüli erőszakra és szintén egy a veszekedésre. Arra lehet következtetni a válaszok alapján, hogy az óvodás korú gyermek életében az a probléma vetődik fel a leggyakrabban, hogy a szülők elváltak, valamint az anyagi problémák a családnál.

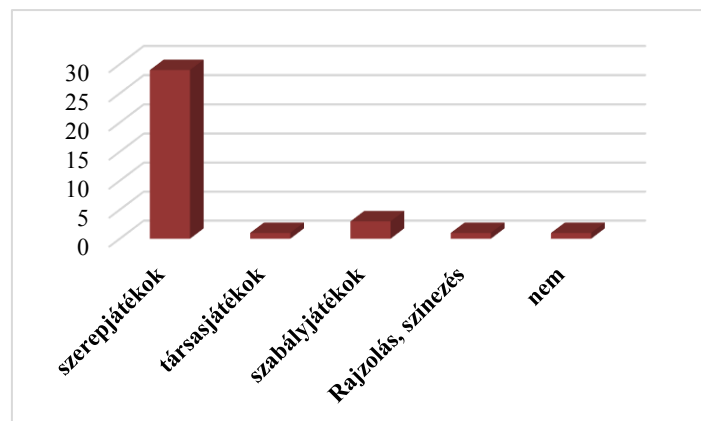
25. sz. ábra: A családon belüli konfliktusok forrásainak táblázata

Észre lehet e venni a gyermek szabad játéka során a családi konfliktusokra utaló jeleket?
 Erre a kérdésre az óvónők többsége, azaz 24-en az igent választották, míg heten a nemet jelölték. Tehát egy jó óvónő, ha odafigyel a gyermekekre, akkor a játéka során is észrevehet egy problémát.

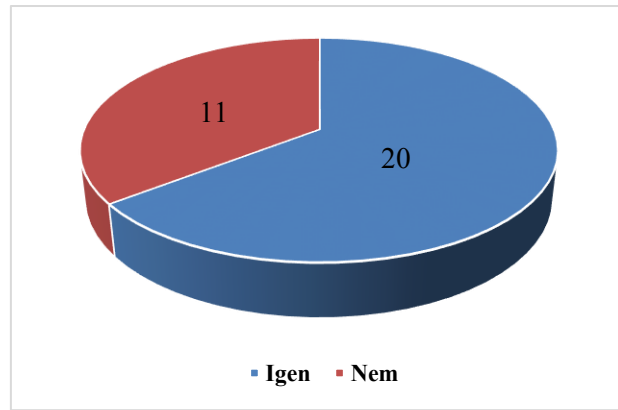
26. sz. ábra: A családi konfliktusok előfordulása szabad játék során

A következő kérdés az ezelőttihez kapcsolódott, *hogya észrevett-e a játékokon belül ilyen problémákat, akkor mely játéktípusokba vette észre?* Három válaszlehetőséget adtam, de több választ is jelölhettek. A legtöbben a szerepjátékot választották, azaz 29-en. A többi játékot nagyon kevesen választották. A szabályjátékokra 3 válasz érkezett, a társasra egy, és egy ember még írt az egyébhez rajzolást és színezést.

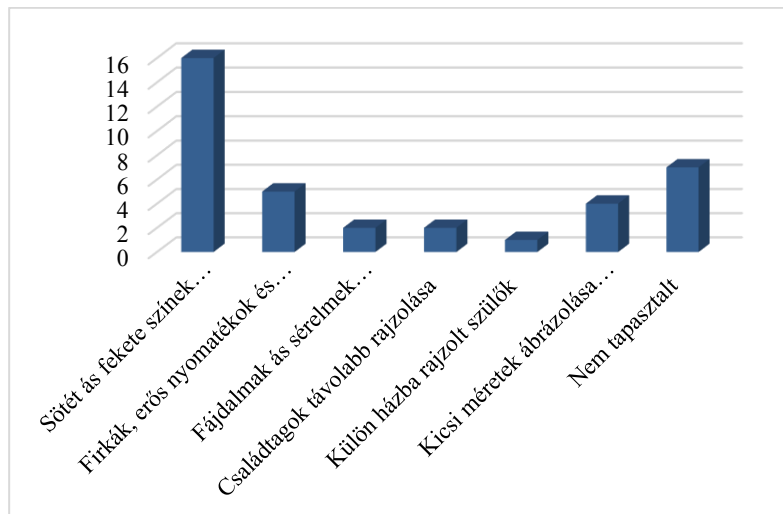
27. sz. ábra: Játéktípusok, melyek során kifejeződtek a családi konfliktusok

A gyermek rajzaiban észrevehető-e a családi konfliktusra utaló jelek? Ez a kérdés nagyon érdekelt, hogy hány óvónő is figyel fel erre. Elégé meglepődtem, hisz 31 válaszból 20-an észreveszik a rajzokban megjelenő jeleket, míg 11-en azt válaszolták, hogy nem. Úgy gondolom, ha egy óvónő jobban figyel a gyermek rajzaira, akkor ezeket a jeleket észre lehet venni.

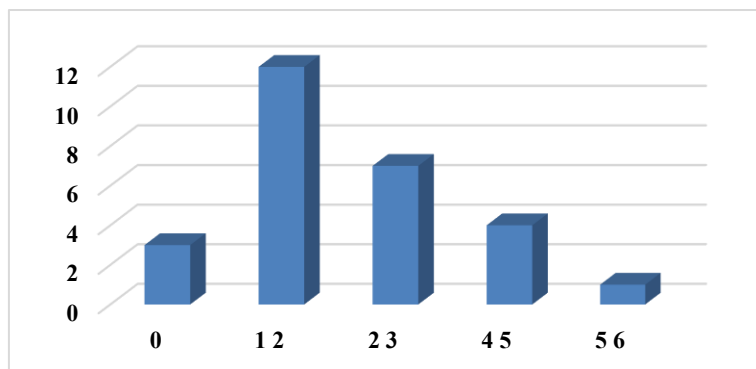
28. sz. ábra: A kutatásban szereplő rajzokon keresztüli családi konfliktusok megléte

A következő kérdés a fenti kérdéshez kapcsolódik, hogy *ha észrevett-e az óvónő jeleket a gyermek rajzaiban, akkor milyen jeleket figyelt meg?* Erre saját választ adtak nekem a kitöltők. Legtöbb válasza a sötét és fekete színek használata, erős firkák és nyomatékok voltak jellemzőek. Adtak olyan választ is, hogy a családtagokat távolabb rajzolja, vagy kisebb méretben tüntette el magát vagy az apát a gyermek. Előfordult olyan is, hogy a gyermek külön házba rajzolta az egyik szülőt és külön a másikat is, ami arra utalhat, hogy a szülők elváltak. Valamint a kitöltők közül heten nem tapasztaltak ilyen rajzokat még az óvodában.

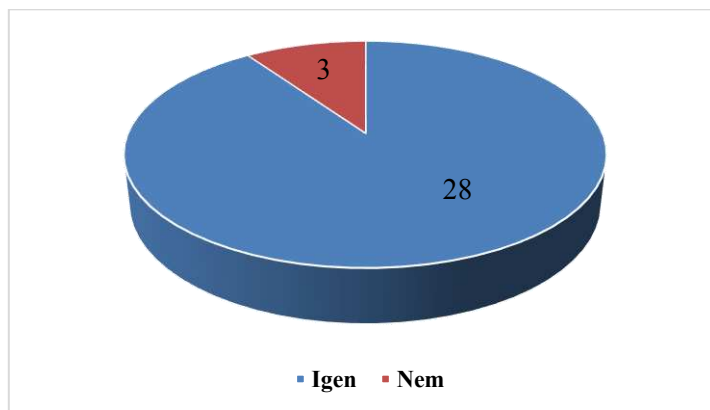
29. sz. ábra: A kutatásban szereplő rajzokra utaló jelek táblázata

Az ezt követőkérdés azaz, *hogyan hány gyermeknél mutatkozik meg a különböző tevékenységekben a konfliktusra utaló jegyek (rajzban és játékban)?* Különböző válaszok érkeztek. Legtöbbben 1-2 gyermeket írtak, de volt, aki 5-6 gyermeknél is tapasztalta.

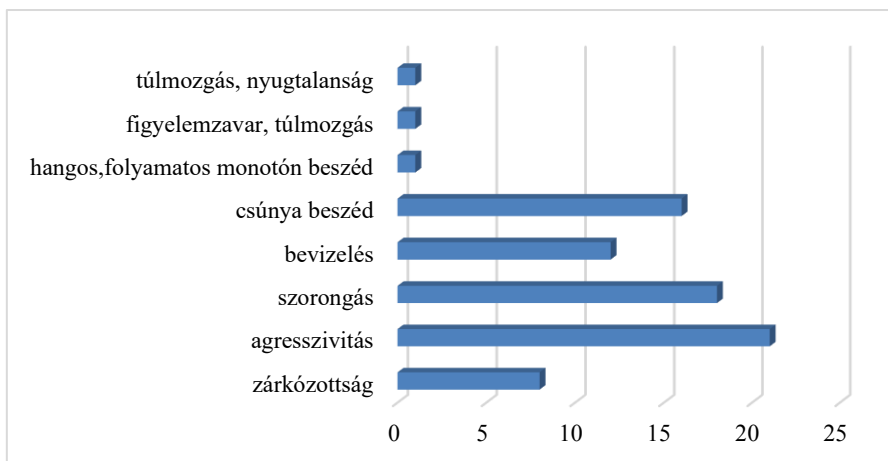
30. sz. ábra: A kutatásban szereplő tevékenységeken belüli konfliktusra utaló jegyek számának a táblázata

A következő kérdés arról szól, hogy *a kitöltő megfigyelt-e valamilyen furcsa viselkedést a családi problémák miatt?* Sajnálatos, hogy 28-an észrevesznek furcsa viselkedést, és csak 3-man nem. Tehát a gyerekek viselkedésére negatívan hatnak a családon belüli problémák.

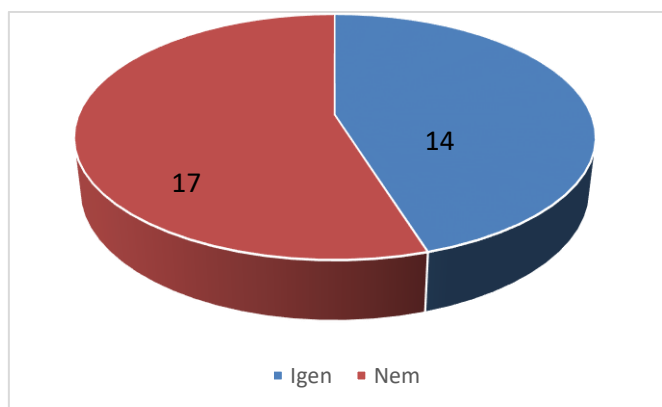
31. sz. ábra: A különös viselkedések előfordulásának táblázata

Az előző kérdéshez kapcsolódik a mostani kérdés, hogy *ha tapasztaltak szokatlan viselkedést, akkor melyek azok a viselkedések, amelyekben megnyilvánul?* Több válaszlehetőséget adtam meg, valamint saját választ is adtak. Az agresszivitásra jött a legtöbb válasz 21 összesen, aztán a szorongást is elég sokan jelölték meg 18-an és 16-an a csúnya beszédet. A bevezelésre 12-en, és a zárkózottságra pedig 8-an adtak választ. Valamint, egyéb válaszként érkezett a túlmozgás, nyugtalanság, figyelemzavar és hangos folyamatos monoton beszéd.

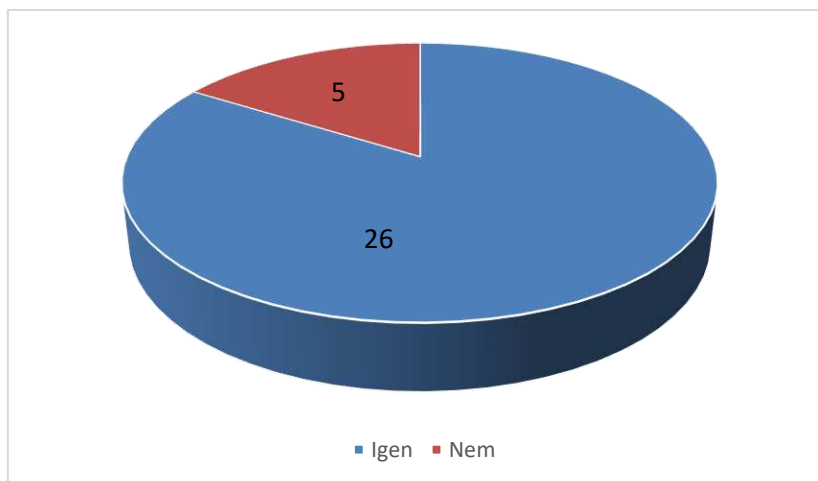
32. sz. ábra: Szokatlan viselkedések előfordulásának táblázata

A következő kérdés: *hányan tudnak beszélni a szülőkkel ezekről a problémákról?* 17 kitöltő válaszolt arra, hogy nem tud beszélni, míg 14-en igen. Nem nagy arányba tér el, de ennek lehet örülni, hogy azért valamennyi óvónő tud beszélni a szülőkkel. Próbáljunk jó kapcsolatot ápolni a szülőkkel, hogy a gyermekének a legjobbat nyújtsuk.

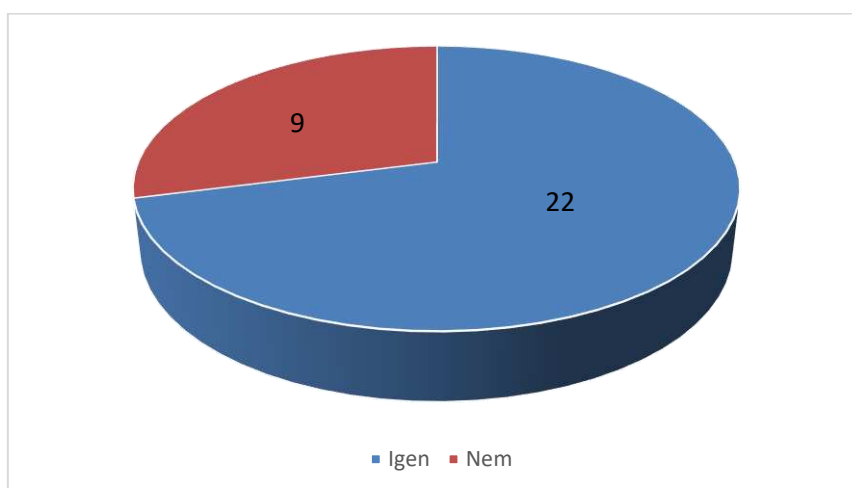
33. sz. ábra: Tud-e beszélni a szülőkkel ezekről a problémákról? c. kérdésre kapott válaszok aránya

A következő kérdésem hasonló kérdés volt az előzőhöz képest, csak éppen arra irányult, hogy nem a szülőkkel, hanem *a gyerekekkel tud-e beszélni az óvónő ezekről a problémákról?* Elég nagy arányban beszélnek az óvónők a gyerekekkel, pontosan 26-an a családon belüli problémákról és 5-en jelölték a nem választ, hogy nem tudnak beszélni róla. Úgy gondolom, hogy jó, ha a gyerekekkel tudunk erről beszélni és nyit felénk, hiszen így meg tudjuk érteni az őt érő negatív hatásokat. Úgyhogy ez mindenképpen pozitív eredmény.

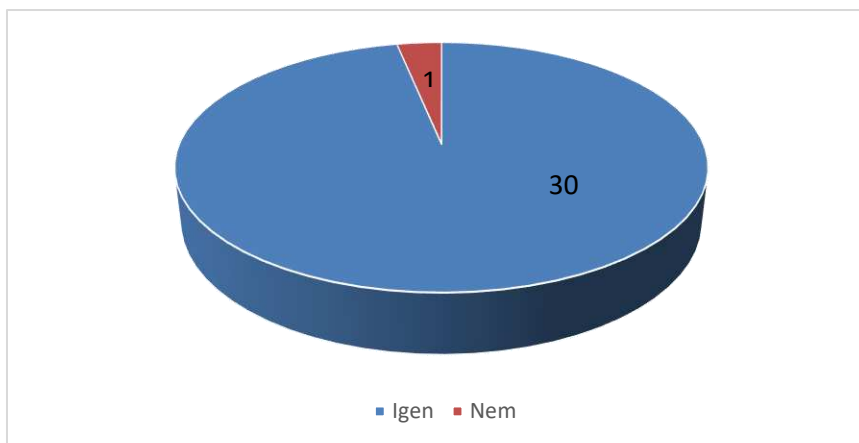
34. sz. ábra: Tud-e beszélni a gyermekkel ezekről a problémákról? c. kérdésre kapott válaszok aránya

A következő kérdés az volt a kitöltő felé, hogy *szokott-e feldolgozni a gyerekekkel közösen valamilyen családi problémát szerepjáték vagy bábjáték segítségével?* Örültem, hogy a kitöltők többsége használják ilyen módszereket az óvodában, ugyanis 22-en igent jelöltek, míg 9-en nem alkalmaznak ilyen módszert. Én úgy gondolom, hogy bátran használjunk és dolgozzunk fel ilyen téma kapcsán játékokat, mivel a gyermek a játék során tanul, fejlődik, szórakozik és felszabadulást érez.

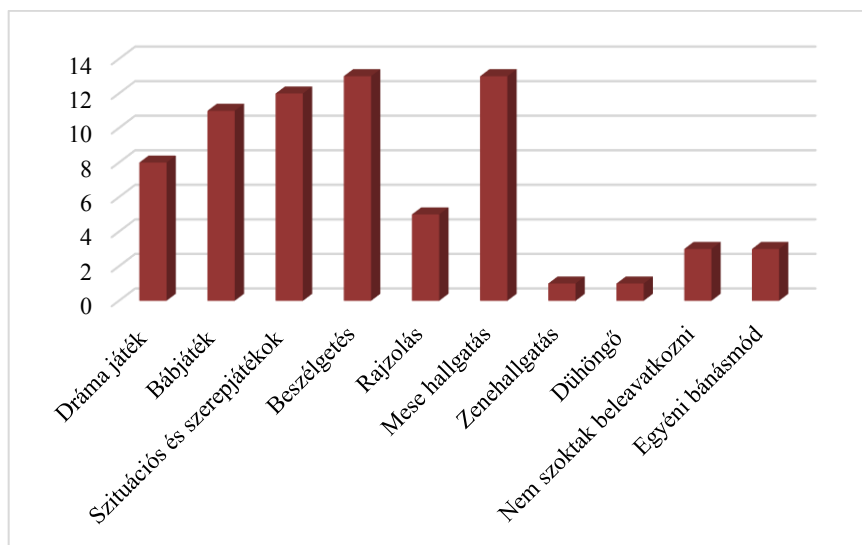
35. sz. ábra: Szerepjáték és bábjáték alkalmazásának megnyilvánulása a családi problémák pozitív kimenetele érdekében

A következőkérdésre minden óvónő, egy kivételével egyetértéssel, hogy *a meseolvasás igen is alkalmas a családi problémák által kiváltott negatív magatartás enyhítésére.* Igen meglepett, hogy valaki úgy gondolja, hogy nem alkalmas a meseolvasás a problémák enyhítésére. A meseolvasásnak nyugtató hatása van, felkelti a gyermek érdeklődését, elvonja figyelmét a problémákról. Alkalmazzunk mindennap meseolvasást az óvodai élet során!

36. sz. ábra: A mesék alkalmasságának megállapítása a negatív hatások enyhítésére

Az utolsó kérdés volt szerintem a legfontosabb, meg kérdeztem, hogy *milyen módszereket és eszközöket alkalmaz az óvónő az óvodában a családi konfliktusokat okozta körülményekkel szemben?* A következő válaszok érkeztek: a beszélgetést és a mesehallgatást ajánlották a legtöbben, azaz 13 fő. A szituációs és szerepjátékokat 12-en, a bábjátékot 11-en és a dráma játékot 8-an ajánlották.

37. sz. ábra: Módszerek és eszközök alkalmazásának a táblázata

Ugyanakkor írták módszerként a zenehallgatást, rajzolást, meditálást, az egyéni bánásmódot, ami az ölelés a simogatás a puszi, valamint a dühöngőt is, ami azt jelenti, hogy elvonulnak egy külön terembe és ott levezetik a gyerekek a feszültséget. Voltak olyan óvónők, akik ebbe sajnos nem szoktak beavatkozni. Véleményem szerint minden módszer hasznos és remélem ezeket a segítő eszközöket és módszereket használni fogom, ha szükségem lesz rá.

Arra a *következtetésre* lehet jutni a válaszok alapján, hogy minél több munkatapasztalata van az óvónőnek annál jobban észre fogja venni a családon belüli problémákra utaló jeleket a

gyermek óvodai élete során. Különböző pillanatokban vehetjük észre ezeket a jeleket, mint például a gyermek viselkedésében, játékaiban, tevékenységeiben is. Ha jól odafigyelünk a gyermekre, akkor hamar észre tudjuk venni az adott problémát és különböző módszereket alkalmazva, hatékonyan tudunk segíteni, valamint feltudjuk oldani a gyermekben való feszültségeket.

4.3. A két intézményben végzett vizsgálat összehasonlítása, következtetések

Kutatásom első felében a kérdőívet kitöltő kárpátaljai óvónők száma pontosan megegyezik az idén érkezett magyarországi válaszok számával. Így könnyen tudtam összehasonlítást végezni, annak érdekében, hogy bizonyítani tudjam hipotéziseimet. Kárpátaljáról és Magyarországról is összesen 31-31 válasz érkezett.

Az óvónők életkora igen különböző. Kárpátaljáról az *óvónők többségének életkora* 18-29, 30-39 év a legjellemzőbb és 60 feletti nő nem töltötte ki, míg Magyarországról jött válaszadók között volt egy 60 feletti kitöltő. A legjellemzőbb kitöltők életkora a 40-49-ig és 50-59-ig tartó életkor volt.

Kárpátaljáról a legtöbb válasz, hogy *hol dolgoznak az óvónők*, településként szinte mindenki a falut jelölte, míg a Magyarországról jött válaszok legtöbbször városban dolgozik.

A kárpátaljai óvónők válaszai közül, hogy *hány éve dolgozik óvodapedagógusként*, a legtöbbször 1-5 éve dolgoznak, ami azt jelenti, hogy nagyon sok a pályakezdő óvónő. Meglepő, de Magyarországon is erre jelölték a legtöbbször, ugyanakkor szintén ugyanannyi arányban a 20 év feletti választ is jelölték.

Az, hogy *milyen korcsoportban dolgoznak* az itthoni és külföldi óvónők szintén változó, de a legtöbbször a vegyes csoportban dolgoznak. Kárpátalján a legkevesebben középsőcsoportban dolgoznak, míg Magyarországon a középső és nagy csoportban.

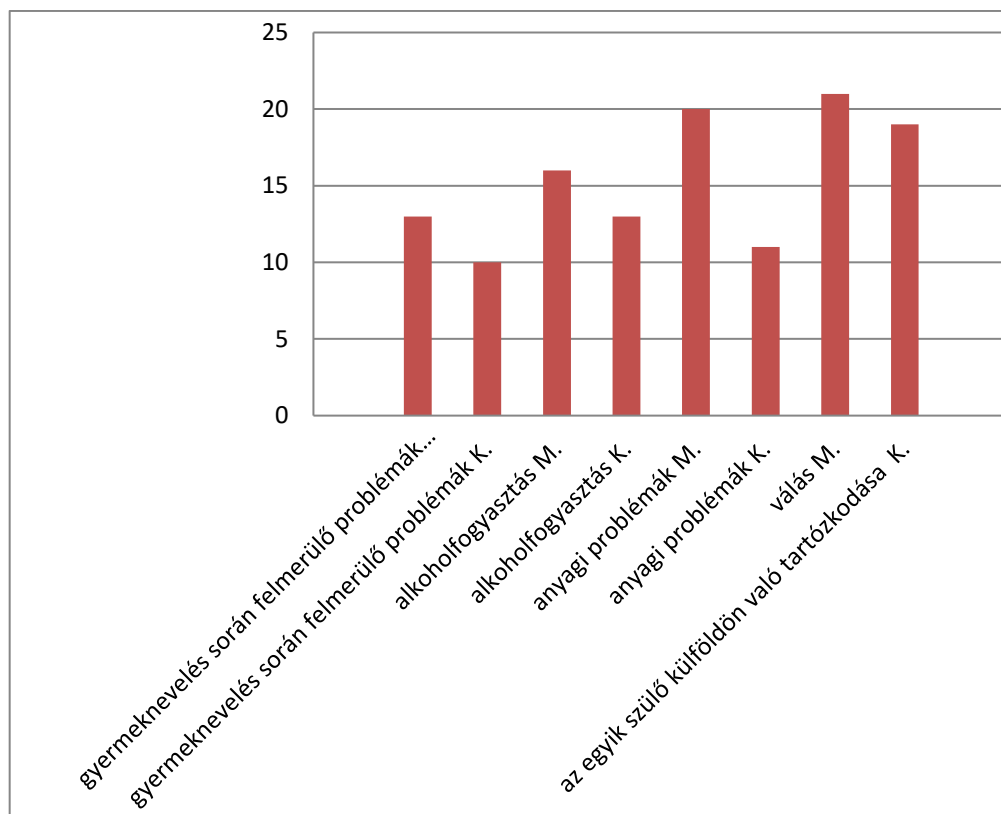
A gyermek mennyire nyíl meg egy óvónőnek és szokott-e beszélni az őt érő családi negatív hatásokról? - ez jellemzőbb a Magyarország óvónők válaszaira, ugyanis a 31 válaszból 26-an azt jelölték, hogy igen beszél róla a gyermek, míg Kárpátaljai óvónők válaszai kettővel csökkent, azaz 24-en jelölték az igent. Kevés az eltérés, de Magyarországi óvónők felé a gyermek szorosabb kapcsolatban van és mer beszélni a problémákról.

Konkrétan *hány gyermek beszél egy adott csoportban az adott problémáról*, vagyis a családi konfliktusokról mindkét kutatásban szinte egyezik, mivel a válaszadók az 1-6-ig terjedő skálán jelölték, néhányan vagy mindenki beszél és nem jellemzőt is írtak.

Kiváltó források mik lehetnek a családon belüli konfliktusoknak? A két kutatás között van ami különböző, de ugyanakkor egyezik is. Kárpátalján a legjellemzőbb kiváltó forrás azaz, hogy

az egyik szülő külföldön tartózkodik pénzhiány miatt (19-en jelölték), ezt követi az alkoholfogyasztás és az anyagi problémák, ami kevesebb számmal jellemző kiváltó forrásként. Magyarországon a válás a „divat” (összesen 21-en jelölték) ami szintén anyagi problémákhoz és alkoholfogyasztáshoz vezet. Itt merülnek fel a gyermeknevelés során felmerülő problémák. Arra lehet következtetni, hogy a gyermek életében egy szülő van jelen és ezekhez ok-okozati összefüggések tartoznak az alkohol és anyagi problémák.

A következő táblázatban megfigyelhető a különbség a két kutatásban, hogy melyek azok a kiváltó források, ami családi konfliktusokhoz vezethet. Hogy kettő között különbséget lehessen látni betűkkel jelöltem: K.- Kárpátalja, M.- Magyarország.

38. sz. ábra: Családon belüli konfliktusok kiváltó forrásai a két kutatásban való különbségek

Az óvónők észreveszik-e a gyermek szabad játéka során a családi konfliktusokra utaló jeleket? A két kutatás majdnem egyezik, mivel a kárpátaljai óvónők közül 27-en észreveszik, míg a magyarországi óvónők közül 3-mal tér el, azaz 24-en. Ez erre utal, hogy jobban figyelnek az itthoni óvónők a játékok során a gyerekekre.

Az, hogy milyen játékokon keresztül figyelhető meg ezek a kiváltó okok, a legtöbben mindkét kutatásban a szerepjáték volt jellemző. Magyarországiak közül 29-en és a kárpátaljaiak

közül 22-en jelölték a szerepjátékot, ami arra utal, hogy a szerepjáték során a gyerekek nagyon beleélik magukat, így kimutathatják egy-egy játék során a családi konfliktusok meglétét.

Továbbá *rajzokon keresztül megfigyelhető-e a családi konfliktusokra utaló jelek?* A Kárpátaljai óvónők 31 válaszából 15-en válaszoltak igennel, míg Magyarországtól érkezett válaszok közül 20-an igennel válaszoltak. Ez arra következtethető, hogy a magyarországi óvónők közül jobban felismerik rajzok alapján ezeket a problémákat.

Ha az óvónők tapasztaltak olyan jeleket, ami a rajzaiból kiderülhet, mindkét kutatásban egyeznek a válaszok. A legtöbben a sötét színt, firkákat adták válasznak, vagy a családtagok távolabb rajzolása. Ezek a jelek egyformák voltak mindkét kutatásban.

Hány gyermeknél látják az óvónők a konfliktusokra utaló jeleket a játékaikban vagy rajzaikban? Itt is egyforma válaszok érkeztek mindkét kutatásból. Egytől hatig terjedő skálát adtak meg, valamint nem tapasztalnak vagy nem jellemző a gyerekeknél. Tehát Kárpátalján és Magyarországon is vannak gyerekek, akik tevékenységükben elárulnak egy-egy utaló jelet a családi konfliktusra.

Továbbá meg jelen a kérdőívbe egy olyan kérdés, hogy *az óvónő észrevette-e a gyermekén valamilyen különös viselkedést?* A kárpátaljai óvónők közül 31-ből 4-en észreveszik a gyereken, míg a magyarországi óvónőkből 28-an. Mindenhon jelen van a furcsa viselkedés, viszont erre a Magyarországi óvónők több figyelmet fordítanak.

A következő kérdés az, hogy *melyek ezek a viselkedések, amit az óvónő észrevesz?* Van eltérés és egyezés a kutatásokban. Mindkét kutatásban a legtöbb válasz az agresszivitásra érkezett, valamint ami még egyezett az a csúnyabeszéd használata. Amit egyforma arányba válaszoltak (18-18) a zárkózottságot jelölték a kárpátaljaiak, míg magyarországiak közül a szorongást. Arra lehet következtetni, hogy sajnos mindkét helyen a családi konfliktusok negatívan hatnak a gyermek viselkedésére. Agresszív lesz és csúnyán beszél, valamint a szorongás a zárkózottsághoz vezet, amit mihamarabb ki kell küszöbölni.

Az ilyen problémákról tud-e beszélni az óvónő a szülővel? Eléggé kevesen beszélnek erről, pedig a gyermek érdekében ezt megkellene beszélni a felmerülő problémákat. 31 válaszból Kárpátaljáról összesen 8-an tudnak beszélni a szülőkkel, míg Magyarországon 14-en. Tehát ami ebből levonható, hogy a magyarországi óvónők jobb kapcsolatot ápolnak a szülőkkel és bátran beszélnek róla, mint a kárpátaljai óvónők. Sajnos mindkét kutatásban igen kevés, de nem kell félni, hanem őszintének kell lenni, valamint segítséget lehet adni a szülőnek a gyermek lelki egészségének megőrzése érdekében.

Nem csak a szülővel kell beszélni, hanem a *gyerekekkel* is. Örültem, hogy a gyerekekkel jobban elbeszélgetnek az óvónők, ugyanis 27-en jelölték a kárpátaljaiak, 26-an a

magyarországiak, hogy tudnak beszélni a gyerekekkel a problémákról. Nem sok eltérés van a kettő között, szóval minden óvónőnek segíteni kell a gyerekeknek egy jó beszélgetés keretén belül, mert megkönnyebbülést és nyugalmat érezhetnek.

Tettem egy olyan kérdést is fel, hogy *feldolgoznak-e a gyerekekkel közösen valamilyen családi problémát és annak pozitív kimenetelét bábjáték vagy szerepjáték segítségével?* Itt is nagyobb arányban van a magyarországi óvónők válasza, ők többen használják ezt a módszert, azaz 22-en, míg a kárpátaljai óvónők 18-an. Itt se sok az eltérés, de ezek szerint a magyarországiak közül többen nyúlnak olyan segítség felé, amit a gyerekek szeretnek, ugyanis a gyermek játék során tanul legtöbbet.

Az, hogy alkalmas-e a meseolvasás a családi problémák által kiváltott negatív magatartás enyhítésére az óvónők válasza csak eggyel tér el. Azt hittem, hogy ezzel mindenki egyet fog érteni. A Kárpátaljaiak közül az összes óvónő egyetért ezzel, míg a magyarországiak közül egy ember nem értett egyet. A mesének gyógyító hatása van, ezért bátran meséljünk a gyerekeknek.

A legutolsó kérdés az engem érdekelt a legjobban, hogy *milyen eszközöket és módszereket alkalmaznak az óvónők a családi konfliktusokat okozta követelményekkel szemben?* Mindkét kutatásban az óvónők sok módszert ajánlottak. Voltak, amik egyeztek a két kutatás során: a beszélgetések, a meseolvasás, rajzolás, szerepjátékok és a bábozás használata. A következő módszereket kizárólag a magyarországi óvónők ajánlottak: a zenehallgatást, a szorongást oldó meditálásokat, a nyugis sarok kialakítását, pszichológusok segítségének ajánlását, valamint a „dühöngőt”, hogy a gyerekek letudják vezetni a bennük lévő feszültséget.

A kárpátaljaiak és a magyarországiak is érdekes válaszokat adtak, de jobban az idei kutatásom válaszai tetszettek, azaz a magyarországi óvónők kielégítőbb választ adtak.

ÖSSZEFOGLALÁS

Szakedolgozatom fő célja az volt, hogy felkutassam az óvodáskorú gyermek személyiségfejlődésére kiható konfliktusokat, a család szerepét ebben a folyamatban és feltárjam a konfliktusok okait, illetve az óvodáskorú gyermekekre gyakorolt hatását. Valamint kérdőíves felméréssel megkérdeztem az óvodapedagógusokat mindezekről.

Munkám négy fejezetből áll. Az első fejezetben a gyerekek életkori sajátosságairól és személyiségfejlődését meghatározó tényezőkről írok.

A második fejezetben felvázolom a gyermek helyét a családban. Kitérek a családtípusokra és a családban felmerülő problémákra és azok megoldásaira.

A harmadik fejezetben a konfliktusok különböző okairól írok, továbbá arról, hogy ezek az esetleges megoldatlan problémák hogyan hatnak a gyermek fejlődésére.

A negyedik fejezetben napjaink fő családi problémáira térek ki, valamint ezek hatásáról a gyermek lelki fejlődésére. Feltárom az olvasó elé a családi problémák lehetséges okait, továbbá arról adok tájékoztatást, hogy ezek az okok, hogyan válnak a gyerekek lelki fejlődését befolyásoló tényezővé.

Betekintést nyújtok az olvasó számára arról, hogy melyek azok a tényezők, amik a gyermek helyes lelki fejlődését befolyásolják. Hogyan kezeljük őket pedagógusként, ha ilyen tapasztalunk a gyermekben? Továbbá kitérek arra is, hogy melyek azok a családi értékek, amelyek kedvezően hatnak a gyermek fejlődésére, valamint ezek hiányának veszélyességéről is írok.

A továbbiakban az ezzel a témával kapcsolatos kutatásaimról és annak eredményeiről számolok be. A kutatásom eredményeinek elemzése során arra a következtetésre jutottam, hogy Magyarországon és Kárpátalján egyaránt szinte egyformán vannak jelen. A családi konfliktusok kialakulásával kapcsolatban ok-okozati tényeket véltem felfedezni, mivel Kárpátalján a munkalehetőségek hiánya miatt külföldre kényszerül menni a szülők egyike. Ennek oka az alacsony megélhetési jövedelem, a pénzhiány. A családtól való távollét konfliktust eredményez, amely negatívan befolyásolja az óvodás gyermek személyiségfejlődését.

Továbbá arra a következtetésre jutottam, hogy míg Kárpátalján a családok inkább továbbra is együtt élnek a konfliktusok ellenére, addig Magyarországon az elválás mellett döntenek inkább, így csonka családok alakulnak ki, amely a gyerek személyiségfejlődése során számos lelki sérülést okozhat.

Tehát összességében a szülők egyedül maradása (külföldön tartózkodás vagy válás következtében), az anyagi problémák és az alkoholizmusa leggyakoribb családi konfliktusok források a válaszok eredményeképpen.

Feltételezésem bebizonyosodott, miszerint a gyerekek életében a család meghatározó szerepet játszik a lelki és személyiségfejlődésükben. Ez akképpen teljesült, hogy a válaszadók többsége a családi konfliktusokat és problémákat jelölte meg negatív tényezőként. Valamint a második feltételezésem, nem bizonyosodott be, mivel Magyarországon nem kevesebb a családi konfliktusok megléte az óvodáskorú gyermek életében, mint a Kárpátaljai gyerekek életében, hanem voltaképpen magasabb a válások száma miatt.

A leírtakat figyelembe véve sikerült alapos felvilágosítást adni az olvasó számára a témával kapcsolatban és úgy hiszem kutatásom eredményesen végeztem.

Számomra tanulságos volt a szakdolgozatom során olvasott és feldolgozott témák sora, mivel nagyon sok új tényeket, adatokat sajátítottam el, melyet fogok tudni használni leendő hivatásom alatt.

REZÜMÉ

Основною метою моєї дипломної роботи було з'ясувати конфлікти, що впливають на розвиток особистості дитини дошкільного віку, роль сім'ї в цьому процесі та дослідити причини конфліктів та вплив на дитину дошкільного віку. Окрім анкетного опитування, я про все це розпитую у вихователів дитсадка.

Моя робота складається з чотирьох розділів. У першому розділі я пишу про вікові особливості дітей та ті фактори, що визначають їх особистісний розвиток.

У другому розділі я окреслю місце дитини в сім'ї. Потім розповідаю про типи та проблеми в сім'ї та їх вирішення.

У третьому розділі я досліджую різні причини конфліктів і про те, як ці потенційні невіршені проблеми впливають на розвиток дитини.

У четвертому розділі я розглядаю основні сімейні проблеми сьогодення та їх вплив на духовний розвиток дитини.

Згодом, у своїй роботі я розповідаю про свої дослідження на цю тему та його результати. Під час аналізу результатів свого дослідження я дійшла висновку, що як в Угорщині так і на Закарпатті, однаково проявляються причинно-наслідкові факти розвитку сімейних конфліктів, причиною якого є відсутність працевлаштування, яка змушує одного з батьків шукати роботу за кордоном.

Таким чином, кількість тем прочитаних і опрацьованих мною під час написання дипломної роботи, була для мене повчальною, оскільки я дізналася багато нових фактів і даних, які зможу використати під час своєї майбутньої професії.

HIVATKOZOTT IRODALOM

- Bellésné Csepregi Borbála (1976): *Az óvodai nevelés programja*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Király Tibor- Szakály Zsolt (n.é.): *Mozgásfejlődés és a motorikus képességek fejlesztése gyermekkorban*. Campus Kiadó-Nordex Kft., Magyarországi Egyetem, Eszterházi Károly Főiskola.
- Velkey László (1984): *Gyermekeink gondozása, nevelése*. Medicina Könyvkiadó, Budapest.
- Farkas Péter (2006): *A szeretet közössége*. L' Harmattan.
- Gáti Ferenc (1987): *Gyermekevédelem az iskolában*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Gyenes István (1978): *Mi illik, mi nem*. Minerva, Budapest
- JesperJull (n.é.): *A működő család*. Park könyvkiadó.
- Kárádi Éva- Vezér Erzsébet (1980): *A vasárnapi kör*. Gondolat, Budapest.
- Komlósi Sándor (1998): *Alapvető ismeretek a családról, családi életre nevelés*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Magyar nők országos tanácsa (1958): *A 6-10 éves gyermek nevelése a családban*. Kossuth Könyvkiadó.
- Mérei Ferenc-V. Binét Ágnes (1978): *Gyermekekléktan*. Gondolat, Budapest.
- Petró András (1997): *Szülőknek az iskoláról*. Nemzeti tankönyvkiadó, Budapest.
- Rita Steininger (2014): *Olyan undokok vagytok*. Dialog Life.
- Szabó Mihályné (2008): *A család szerepe, jelentősége, funkciói. Kapcsolatfelvétel, a család megismerésének módszerei, technikái*. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, Budapest.
- Vajda Zsuzsanna (2014): *A gyermek pszichológiai fejlődése*. Saxum kiadó.
- Vastagh Zoltán (1995): *Kooperatív pedagógiai stratégiák az iskolában*. Kiadja JPTE tanárképző intézet pedagógiai tanszéke, Pécs.

Ábrák és táblázatok jegyzéke

1. sz. ábra: A kutatásban részt vett intézmények összefoglaló táblázata.....	25
2. sz. ábra: A kutatásban szereplő pedagógusok átlagos életkora	26
3. sz. ábra: A kutatásban szereplő óvónők munkában töltött éveinek száma.....	26
4. sz. ábra: A kutatásban részt vett korcsoportok táblázata.....	27
5. sz. ábra: Szokott-e valamely gyerek önszántából mesélni az öt érő negatív családi behatásokról c. kérdésre érkező válaszok aránya.....	27
6. sz. ábra: A gyerekek önszántából mesélt konfliktusok száma.....	28
7. sz. ábra: A családon belüli konfliktusok forrásainak táblázata.....	28
8. sz. ábra: A családi konfliktusok előfordulása szabad játék során	29
9. sz. ábra: Játéktípusok, melyek során kifejeződtek a családi konfliktusok.....	29
10. sz. ábra: A kutatásban szereplő rajzokon keresztüli családi konfliktusok megléte	30
11. sz. ábra: A kutatásban szereplő rajzokra utaló jelek táblázata.....	30
12. sz. ábra: A kutatásban szereplő tevékenységeken belüli konfliktusra utaló jegyek számának a táblázata.....	31
13. sz. ábra: A különös viselkedések előfordulásának táblázata.....	31
14. sz. ábra: Szokatlan viselkedések előfordulásának táblázata.....	32
15. sz. ábra: Tud-e beszélni a szülőkkel ezekről a problémákról? c. kérdésre kapott válaszok aránya.....	32
16. sz. ábra: Tud-e beszélni a gyermekkel ezekről a problémákról? c. kérdésre kapott válaszok aránya.....	33
17. sz. ábra: Szerepjáték és bábjáték alkalmazásának megnyilvánulása a családi problémák pozitív kimenetele érdekében	33
18. sz. ábra: A mesék alkalmasságának megállapítása a negatív hatások enyhítésére.....	34
19. sz. ábra: A kutatásban részt vett munkahelyek összefoglaló táblázata.....	35
20. sz. ábra: A kutatásban szereplő pedagógusok átlagos életkora	35
21. sz. ábra: A kutatásban szereplő óvónők munkában töltött éveinek száma.....	36
22. sz. ábra: A kutatásban részt vett korcsoportok táblázata.....	36
23. sz. ábra: Szokott-e valamely gyerek önszántából mesélni az öt érő negatív családi behatásokról c. kérdésre érkező válaszok aránya.....	36
24. sz. ábra: A gyerekek önszántából mesélt konfliktusok száma.....	37
25. sz. ábra: A családon belüli konfliktusok forrásainak táblázata.....	37
26. sz. ábra: A családi konfliktusok előfordulása szabad játék során	38
27. sz. ábra: Játéktípusok, melyek során kifejeződtek a családi konfliktusok.....	38

28. sz. ábra: A kutatásban szereplő rajzokon keresztüli családi konfliktusok megléte	39
29. sz. ábra: A kutatásban szereplő rajzokra utaló jelek táblázata.....	39
30. sz. ábra: A kutatásban szereplő tevékenységeken belüli konfliktusra utaló jegyek számának a táblázata.....	40
31. sz. ábra: A különös viselkedések előfordulásának táblázata.....	40
32. sz. ábra: Szokatlan viselkedések előfordulásának táblázata.....	41
33. sz. ábra: Tud-e beszélni a szülőkkel ezekről a problémákról? c. kérdésre kapott válaszok aránya.....	41
34. sz. ábra: Tud-e beszélni a gyermekkel ezekről a problémákról? c. kérdésre kapott válaszok aránya.....	42
35. sz. ábra: Szerepjáték és bábjáték alkalmazásának megnyilvánulása a családi problémák pozitív kimenetele érdekében	42
36. sz. ábra: A mesék alkalmasságának megállapítása a negatív hatások enyhítésére.....	43
37. sz. ábra: Módszerek és eszközök alkalmazásának a táblázata.....	43
38. sz. ábra: Családon belüli konfliktusok kiváltó forrásai a két kutatásban való különbségek...	45

MELLÉKLET

(Kérdőív)

Kedves Óvodapedagógus!

Sütő Eszter, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola III. évfolyamos Óvodapedagógia szakos hallgatója vagyok. Az alábbi kérdőív segítségével egy felmérést végzünk, melynek célja, hogy képet kapjunk arról, hogy napjainkban többnyire milyen családi konfliktusok merülnek fel és az óvodáskorú gyermekeken hogyan tükröződnek azok.

Arra szeretnénk kérni Önt, hogy töltsse ki az alábbi kérdőívet, mely által elősegíti szakdolgozatom létrejöttét. A kérdőív teljesen névtelen, anonim jellegű. A beküldött adatokat bizalmasan kezeljük, csak és kizárólag összesítve a munkában használjuk fel.

Előre is nagyon szépen köszönjük a segítségüket!

1. Mely életkori kategóriában foglal helyet?

18-29 év

30-39 év

40-49 év

50-59 év

60 felett

2. Mely intézményben tevékenykedik?

.....

3. Hány éve dolgozik óvodapedagógusként?

1-5 éve

6-10 éve

11-15 éve

16-20 éve

20 év fölött

4. Mely korcsoportban tevékenykedik jelenleg (ez ne legyen kötelező kérdés, ha nem akarja megadni)

kiscsoport

középső csoport

nagycsoport

vegyes csoport

5. Szokott-e valamely gyermek önszántából mesélni az őt érő negatív családi behatásokról?

igen

nem

6. Hány gyermek mesél a családban történő konfliktusokról önszántából?

.....

7. Melyek a kiváltó forrásai a családokban megjelenő konfliktusoknak? (Több válasz is jelölhető)

az egyik szülő külföldön való tartózkodása (munka céljából)

gyermeknevelés során felmerülő problémák

anyagi problémák

alkoholfogyasztás

munkanélküliség

anyós-após

betegség

válás

egyéb

8. Észrevette-e a gyermek szabad játéka során a családi konfliktusok meglétét?

igen

nem

9. Ha igen, melyek azok a játéktípusok, ahol ez megmutatkozott? (Több válasz is jelölhető)

szerepjátékok

társasjátékok

szabályjátékok

Egyéb.....

10. Észrevett-e esetleg a gyermek rajzain családi konfliktusokra utaló jeleket?

nem

igen

11. Ha igen, akkor milyen erre utaló jeleket tapasztalt?

.....

12. Hány gyermeknél mutatkozik mg a különböző tevékenységekben a konfliktusra utaló jelek? (rajzban és kátékban)

.....

13. Megfigyelt-e valamilyen különös viselkedést a gyermekben a családi problémák kiváltójaként?

igen

nem

14. Ha igen, mely szokatlan viselkedés megjelenését tapasztalta rajta a korábbiakhoz képest?
(több válaszlehetőség jelölhető)

zárkózottság

agresszivitás

szorongás

bevizelés

csúnya beszéd

egyéb.....

15. Tud-e beszélni a szülőkkel ezekről a problémákról?

igen

nem

16. Tud-e beszélni a gyermekkel ezekről a problémákról?

igen

nem

17. Szokott-e feldolgozni a gyerekekkel közösen valamilyen családi problémát és annak pozitív kimenetelét szerepjáték és/ vagy bábjáték segítségével?

igen

nem

18. Ön szerint a meseolvasás alkalmas-e a családi problémák által kiváltott negatív magatartás enyhítésére?

igen

nem

19. Kérem, sorolja fel milyen eszközöket/ módszereket szokott alkalmazni az óvodában a családi konfliktusok okozta következményekkel szemben!

.....

Завідувачу кафедри
Біді Олені Анатоліївні,
доктору пед. наук, професору
здобувача вищої освіти
Шитев Естери Іштванівни,
студентки IV-го курсу,
ОП 012 Дошкільна освіта, бакалавр

ЗАЯВА

З правилами чинного Положення «Про академічну доброчесність в Закарпатському угорському інституті імені Ф. Ракоці II» від «30» серпня 2019 року, згідно з яким виявлення плагіату є підставою для відмови в допуску роботи до захисту і застосування заходів дисциплінарної та академічної відповідальності, ознайомлений(а).

Про використання Системи виявлення текстових збігів/ідентичності/ схожості в роботах здобувачів вищої освіти повідомлений(а) та надаю свою згоду на обробку та збереження моєї роботи в Базі даних Інституту. Також надаю ЗУІ право на передачу моєї роботи для обробки та збереження в Системі виявлення текстових збігів/ідентичності/схожості та використання роботи для виявлення плагіату в інших роботах, які завантажувалися/завантажуються для перевірки Системою виявлення текстових збігів/ідентичності/схожості та користувачами, які мають доступ до цієї Системи, виключно в обмежених цілях для виявлення плагіату в текстах робіт.

Робота для перевірки Інституту надається в друкованому та електронному варіанті. Електронна версія моєї роботи збігається (ідентична) з друкованою.

2022.05.31

Дата

Sitk

Підпис

Bida Olena

tanszékezetőnek

Sütő Eszter,

IV. évfolyamos nappali tagozatos

óvodapedagógia szakos hallgatótól

NYILATKOZAT

A II. Rákoczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola 2019. augusztus 30-án kelt tudományetikai szabályzatának pontjaival, amelyek szerint plágium felfedezése esetén a diplomamunka nincs védéshez engedve, megismerkedtem.

Tájékoztatást kaptam a plágiumszűrő rendszer használatáról, hozzájárulok a munkám ellenőrzéséhez és tárolásához az intézményi adatbázisban. Felhatalmazom az intézményt, hogy a munkámat ellenőrzés után felhasználhassák a plágiumszűrő program működésénél a további munkák ellenőrzésének folyamatában.

A munkát ellenőrzés céljából elektronikusan és nyomtatott formában is benyújtottam az intézménynek. Munkám elektronikus változata azonos a nyomtatott példánnyal.

2022.05.31.

Dátum

Sütő

Aláírás

Ім'я користувача:
Моца Андрій Андрійович

Дата перевірки:
19.05.2022 14:31:45 EEST

Дата звіту:
19.05.2022 14:32:38 EEST

ID перевірки:
1011250476

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

ID користувача:
100006701

Назва документа: Sütő Eszter

Кількість сторінок: 50 Кількість слів: 12609 Кількість символів: 89840 Розмір файлу: 1.90 MB ID файлу: 1011141062

1.07% Схожість

Найбільша схожість: 0.29% з Інтернет-джерелом (<https://hdl.handle.net/10568/104623>)

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнено

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнено

0% Вилучень

Немає вилучених джерел